Yarım Ay

No 78

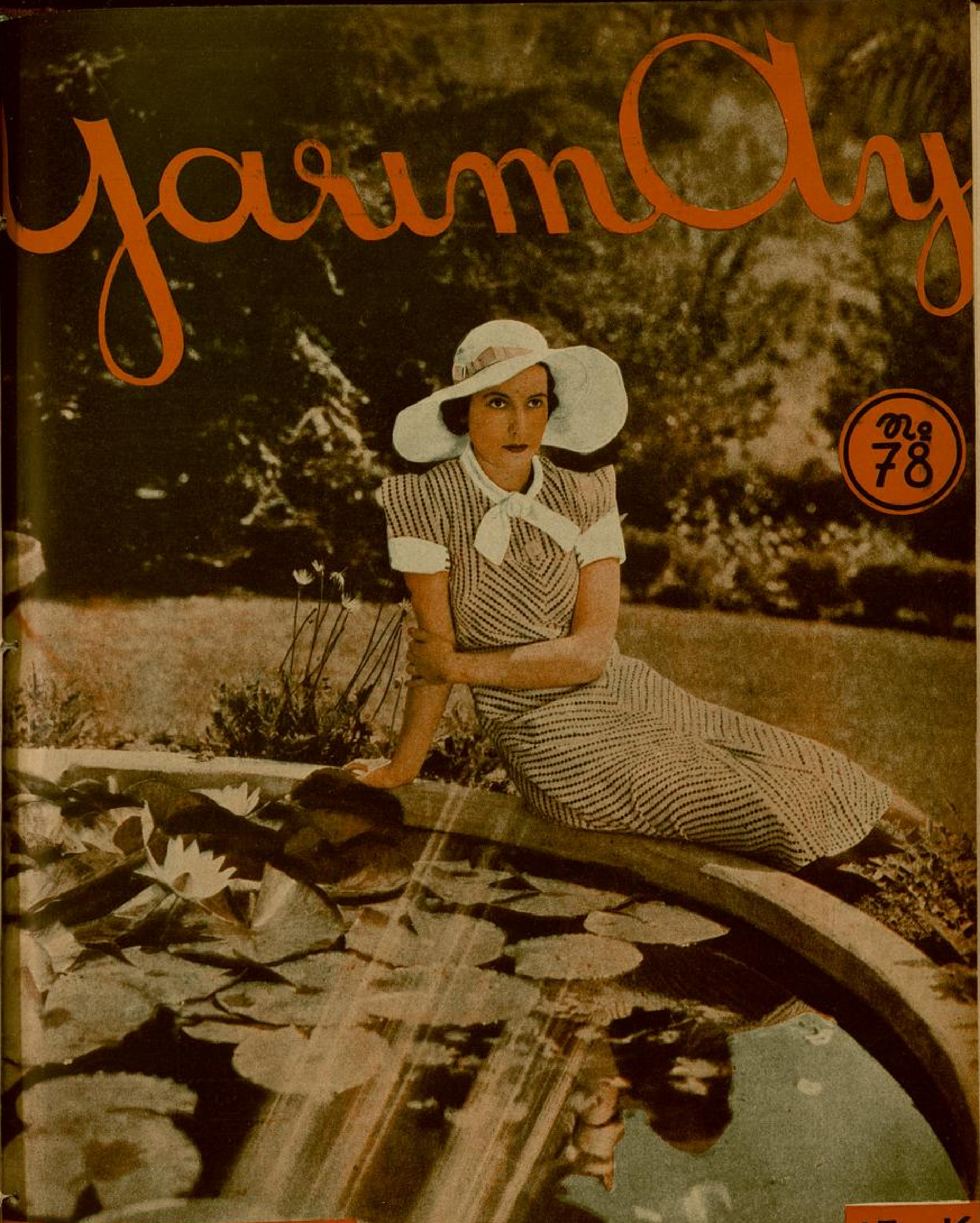

1 Mayıs 1938

15 Kr

◆YARIM AY◆

15 Günde Bir Çıkar Edebî - ilmî - ictimaî Mecmuadır.

İdare Merkezi: İstanbul, Sirkeci Ebussuud Caddesi No. 1-3

RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ.

Abonman Şartı: Türkiye için { 6 Aylığı: 175 Kr. / 12 „ 350 Kr. Ecnebî için { Yıllığı 1 İngiliz Lirası

Telefon: **23607** *Telgraf adresi:* **Resimliay** *Posta Kutusu:* **629**

Rica: 1) İdare işlerine ait muhaberelerin; Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi **İdare Müdürlüğü**
Yazı „ „ „ : „ „ „ **Yazı** „
Bilmece „ „ „ : „ „ „ Bilmece Memurluğu
adreslerine yazılması.

2) Bilmece zarflarına 6 kuruşluk pul yapıştırmağa lüzum yoktur; bunların zarflarını açık gönderiniz, o zaman yalnız 1 kuruşla gelir.

Mütenasip bir Endam

J. Roussel Korsaleri (Gaine) ve Kemerleri vücudu sıkmaksızın tenasübü temin eder. Sevimliğinize halel getirmeksizin vücutu yumuşatır ve inceltir.

Fiyatları: Kemerler 6 liradan. Korseler (Gaine) [illegible] her 25 liradan [illegible].

Satış yeri yalnız:

J. Roussel

İSTANBUL, Beyoğlu, Tünel meydanı [illegible] Mağazamızı ziyaret [illegible] 50 No.lu tarifnamemizi [illegible]. Fiyatlarımızda büyük tenzilat.

Halka, sıhhati ile alâkadar o masın öğütleyen, hastalıklara karşı alınacak ilk tedbirleri öğreten (Lokman Hekim) adlı güzel bir aylık mecmua neşreden:

Dahilîye Mutehassısı

Dr. Hafız Cemal

LOKMAN HEKİM

Pazardan başka günlerde öğleden sonra saat (2½ tan 6 ya) kadar İstanbulda Divanyolunda 104) numaralı hususî kabinesinde hastalarını kabul eder. Salı, cumartesi günleri sabah saat (9½ - 12)ye kadar hakikî fıkaraya bakar. Kışlık Telefon: 21044 Muayenehane ve ev telefonu 22398.

Okuyucularımıza sayın doktoru ve değerli mecmuasını tavsiye ederiz.

ANA

AYLIK AYLE MECMUASI

Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çıkarılan bu dergide, her aileyi pek yakından ilgilendiren konular üzerine, en kuvetli kalemler tarafından yazılmış mekaleler, hikâyeler, elişleri ve moda örnekleri vardır.

Dördüncü sayısı çıkmıştır: Beşinci sayı 15 Mayıs 1938 de çıkacaktır. Şimdiden kitapçı ve gazetecinize sipariş ediniz!

RESİMLİ AY

Nisan 1938 – Sayı 26

En çok okunanan ve sevilen yazıcılarımızın: Birçok MAKALE - HİKÂYE - RÖPORTAJ - TERCÜMELERİ ve ROMANLARI ile BOL RESİMLİ olarak çıkmıştır.

—Mutlaka Alıp Okuyunuz!—

"Resimli Ay„ Türkiyenin En Olgun Aylık Mecmuasıdır.

EFELER

Ragıp Şevkinin fevkalâde müheyyiç bu millî romanı (RESİMLİ AY) da devam ediyor. Mutlaka takibediniz.

DİKİŞ MAKİNASI

BİSİKLET

GRAMOFON

VE BİLUMUM MAKİNA ALETLERİNİZİ YALINIZ

ZYGOMALA MAKİNA YAĞI İLE YAĞLAYINIZ

ASMA ALTI, VOLTO HAN №: 9
TEL. 22878 İSTANBUL

BESARİYA EFENDİ

Abdurrahman Adil Eren

Balkan Matbuat heyetile İstanbula gelen Besariya efendi "Osmanlı Terakki ve İttihat„ inkilâb cemiyetinin en eski âzasındandır. Tahlifi Selânikte Yalılarda yapılmıştır. Mithat Şükrü beyin evinde veya o civardaki evlerin birinde gözleri sımsıkı bağlanmış, sokaklarda karanlıkta dolaştırılmıştır. İhtilâl Cemiyetinin tahlif merasimine tahsis ettiği bu evde, şimdi Londra sefiri olan Erkânıharbiye kolağası Pirlepeli Ali Fethi bey tarafından merasimi mahsusa ile tahlifi yapılmıştır.

Merasim bitip te gözler açıldıkta Besariya efendi tahlif heyetine hitaben:

"— Size teşekkürler ederim. Beni Osmanlı Terakki ve İttihat cemiyetine kabul ettiğinizden dolayı iftihar ederim. Çünkü bugüne kadar bir vatana malik değildim. Bugün beni bir vatan sahibi ettiniz!.„ dedi. Rivayet Ali Fethi beydendir.

***

Besariya efendi anasıl Rumelindendir. Neslen Ulahtır. Vlah demek Rumen demektir. Romanya, Romanya olmazdan evvel Eflâk ve Buğdan idi. Eflâk ve Buğdan: "Vlachie ve Moldavie„ tabir olunan iki Osmanlı eyaleti idi. Berlin ahitnamesile Romanya olarak teşekkül etti. Romanya istiklâlinden sonra Vlahlar ikiye bölünmüş oldular. Asırlarca Osmanlı imparatorluğunun idaresi altında.. ve yine asırlarca Fener Rum ortodoks patrikhanesinin dinî idarsi altında yaşadılar.

Manastır Rum ortodoks mektebinin Daskalosu bulunan Manastırlı Apostol Margarit Rum, patrikhanesine karşı isyan etti. Vlahlık bayrağını açtı. Apostol Margariti Romanya hükûmeti himayesine aldı. Apostol Margarit'in gayet modest bir hayatı vardı. Asmalımescitte bir evin çıplak tahtalı, döşemesiz bir odasında otururdu. Ortada bir bakır mangal ve etrafında birkaç sandalye bulunurdu. Sokakta peşinde jandarma gibi gidip muhafazasına vakfınefs etmiş olan bir Vlah kavas vardı. Apostol Margarit gözlerinde iri siyah camlı bir gözlük taşırdı. Kır bıyıklı idi.

Apostol Margarit'in, yanında muhafazasına mahsus adam taşıması şundan ileri gelirdi ki, Rum fedaileri gerek Manastırda, gerek İstanbulda kendisini öldürmeğe birkaç kere teşebbüs etmişler, üzerine silâh atmışlardı. İsabet ettiremediler.

Rumelinde Vlahlık Apostol Margarit ile teessüs etmiştir.

Apostol Margarit'in Taki isminde bir oğlu vardı. Bükreş'te hukuk tahsil etmişti, güzel Fransızca yazardı. Viyanada intişar eden "Correspondance de l' Est„ gazetesine gönderdiği uydurma mektuplarla Abdülhamidi fena halde kuşkulandırmıştır. Abdülhamidin senelerce uykusunu kaçırmıştır.

***

Salih Münir Bey (Paşa) .- Avlonyalı Ferit Bey (Paşa) .- Kemal Paşa Zade Sait Bey

Çorlulu Ali Paşa neslinden olan Salih Münir Paşa, "Akşam„ da Abdulhamide dair güzel yazılar neşrediyor. Yazdıkları tatlı tatlı okunuyor.

Salih Münir Beyin (Paşa) nın devrei ikbali, Mithat Paşanın devrei idbarı ile başlar.

Ekseriyetle Abdulhamidin emrile hicviye yazan, her devlet ricaline takılan Kemel Paşa Zade Sait Bey, bir manzumesinde:

Buna can mı dayanır, ya buna
takat mı gelir?
Padişaha yoktur mahrem ola miri
Münir !..
O bulup izzü şeref, halbuki biçare Ferit
Hep sefalette salonlarda geze harü
hakir

demişti.

Sait beyin sözde mahdumu olan Salih Münür Bey, Parise büyük elçi oldu; fakat sadrazam olamadı. Halbuki Sait Beyin mat'unu olan Avlonyalı Ferit Bey, devri istibdadın sondan evvelki sadrazamı oldu.

Acele işe şeytan karışır!..

MAHMUT YESARİ

İKİ ŞARKI

Agâh, ogün, matbaaya geç gelmişti; beni görür görmez :

— Bu sabah, Rasime uğradım, dedi.

— Hasta mı ?

— Hayır! Bir mesele için, beni çağırtmış.

Agâh, söylemeğe karar verdiği şeyleri önceden söyler, söylememeğe niyet ettiklerini de kapalı geçerdi.

— Ne meselesi ?

Diye sormadım.

— Bu akşam, bir yere savuşuverme. Senin adetindir; aklına eser, kimseye görünmeden, birşey de söylemeden savuşuverirsin.

Bu, doğru idi.

— Bu gece, Hoca, bizi bekliyor.

Ahmet Rasim, son günlerde, çok fena çökmüştü; Cevizlikte, üç odalı küçük bir evin moloz tarlası arsaya bakan ön odasına kapanmış, artık ne Şifaya çıkıyor, ne Mardiğe uğruyor, ne de Papazın bahçesine gidebiliyordu. Sokağa çıktığı zamanlar da, başında, vizyeri öne eğik bir kasket; sırtında, kasketle renkleri tutan, kumlu gümüşî bir pardesü, ayaklarında, pamuklu pantofla üzerine geçirdiği lâstikler, bir dostun kolunda, vaktile hiç birşey kaçmıyan gözler sönük, etrafına yorgun yorgun bakınarak, yerinde sayan adımlarla pıt pıt yürüyordu.

— Hasta mı ?

Diye sorarken, kalbim çarpmamış değildi. Agâhın kayıtsızca :

— Hayır !

Demesi, yüreğime sular serpmişti :

— Niçin çağırıyor ?

Agâh, içini çekti :

— Yalnızlıktan canı sıkılıyor.

— Hoca, yalnız kalmaz.

— Her zamanki daimî dostları, ahbapları, onu yalnız bırakmıyorlar ama, bizi de özlemiş. Gelin, konuşalım; içersiniz de, dedi. Ehlihal adamdır. Bizi, bir iltifat olarak çağırıyor. Vefasızlığımızı yüzümüze vurmuyor, iltifat ederek utandırıyor.

— Kendi de içiyor mu ?

— Eh, günde, birkaç kadeh işte..

⁂

Bir kış akşamıydı; ancak sekize doğru Kadıköyüne geçebilmiştik. Bir talikaya atladık, Cevizliğe gittik.

Kapıyı, Şifa kahvesini işleten Yervant (ağa) açmıştı :

— Buyursunlar, dedi.

Yervant (ağa), o günlerde, üstadın, lalası, dadısı, aşçısı, mezecisi, oda hizmetcisi, eli ayağı idi.

Yukarı kata çıktık, üstadın oturduğu odaya girdik. Burası, biribirine bitişik üç pencereli genişçe bir oda idi. Kapıdan girilince sağda bir demir karyola; solda, raflarında karmakarışık kitaplar yığılmış bir etajer vardı. Tam ortada, üstü kadehler, bardaklar, meze tabakları ile dolu masaya konmuş gaz lâmbasının titrek ışığı, odayı yarı aydınlatıyordu.

Üstad, pijamasını giymiş, etrafı dostlarla çevrili masanın başında, "çakıyor„ du.

Onu, "masa başında, çakıyor„ görünce, meşhur şarkısını hatırladım :

«*Bir gelir insan cihana, durma çak!*»

Üstad, gözlüklerinin üstünden baktı, gözlüklerini düzeltti, bu sefer camların arkasından baktı; gözleri iyi seçememişti. Yervant (ağa), bu sahnelere alışkındı :

— Agâh beydir, Rasim beyim !

Mahmut Yesari

Ahmet Rasim, başını salladı, boğuk sesiyle :

— Buyursun, dedi.

Üstadın yanına yaklaştık, elini öptük. Ahmet Rasimin; Allah daha çok uzun ömür versin, Hüseyin Rahminin elini öptüğüm gibi başka hiçbir üstadın elini, içten saygı ve sevgi ile öptüğümü bilmem !

Rasim, beni yanına oturtmuştu :

— Nasılsın ? dedi.

Uzun boylu konuşacak sandım. Fakat o, birşey hatırlamış gibi, karşısında oturan tanbur çalan gence döndü :

— Bir daha tekrar et.

Kısa bir akorttan sonra, pest perdeden tanburun sesi duyuldu. Rasim, burnunun ucuna kayan gözlüklerinin üstünden donuk donuk bakıyor; ellerile kâh dizlerine, kâh masanın kenarlarına "usul„ le vurarak tempo tutuyor; aradaki küçük "falso„lar da kulağından kaçmıyor; pürüzlü, tok sesile "es„ diyor, hatırlatıyordu.

Arada bir, su ile beyazlaştırılmış bir büyük kadeh rakıyı, titrek parmaklarıyle kavrayarak, beyaz bıyıklarının karanlıklaştırdığı ağzına ağır ağır götürüyor, dudaklarını ıslatır gibi küçük bir yudum aldıktan sonra, kadehi yerine bırakıyordu.

Üstad, o gece, dalgındı. Hemen hepsi saz ve söz ehli dostlarına, eski havaları okutuyor, çaldırıyordu.

Üstadın sönük, yorgun gözleri, artık uzak birer hayâl olmuş, hangi hatıralara dalmıştı acaba ?

Genç tanburî, Rasimin, tazeliği uçmıyan eski bir şarkısına başlamıştı :

Bir kendime, bir hali perişanıma baktım,
Zalim, seni yadeyliye, ah eyliye çaktım.
Sen yoksun, o yok, ben yalnız çıldıracaktım,
Zalim, seni yadeyliye, ah eyliye çaktım.

Rasim, bu şarkıyı, ellerile tempo tutmadan, falsoları "es„ diye düzeltmeden, önündeki kadehi parmakları arasında çevire çevire dinledi.

Büsbütün dalgınlaşmış, durgunlaşmıştı; gözleri yarı kapalı, uyuyor gibiydi. Karşısında oturanlardan, onun en yakınlarından biri, yavaşca yerinden kalkmıştı :

— Beybaba, yatacak mısınız?

Üstad, gözlerini yarı açtı, kaşları çatıldı; anlaşılmaz bir homurtu ile, hayır! der gibi elini oynattı. Dostları onun huylarını bildikleri için, biribirlerine bakıştılar, ve birer birer sessizce kalkıp gittiler.

Agâhla ben de davranmıştık. Üstad, yanından kalkdığımı hissetmiş, birden uyanıvermişti; eliyle işaret etti :

— Siz, oturun.

Gözlerini açtı, etrafına bakındı; oda-

İngiliz Edebiyatı Nümuneleri :

[Bu manzume İngilterenin meşhur ressamlarından George Frederick Watts tarafından resmedilmiş olan "Ümit„ unvanlı nefis bir tablôdan ilham alan yine İngiliz şâirlerinden Harold Begbie tarafından yazılmıştır. Bütün cihanca tanınmış ve bugün Londra Millî Müzesinde mahfuz tablôyu tasvir eden manzumenin heman aynen lisanımıza nakline çalışılmıştır.]

ÜMİT

Bir necmi bait, bir de rebabındaki tek tar;
Bakisi zulâm, cevvi feza, namütenahi...
Yalnız, duruyor sinei safında ümitvar
Sa'yi beşerin kudreti, ümmidi ilâhi.

§

Tek tarı zaifında bu şikeste rebabın,
Gökten inecek müjdei ümmidini bekler:
«Bir parça sada, tesliyet-ü- aff-ü- muhabbet,
«Bir nağmei ümmit, o kadarcık.. gama rehber.

§

Amakı bulunmaz ebediyette şitaban,
Baranı felâketle eğilmiş seri-nazı;
Lâkin o kadardır meleki : Girye - girizan,
Lâkin o kadar beşeri : Ye'se peşiman...

§

Bir necmi bait, bir de rebabındaki tek tar...
Seyyahı feza - ki elem - ü - derd ile pür ah-
Bekler nice dem bağlı duran gözleri açsın.
Bir müjdei tahlis ile insin de yed - Allah !

ALİ RIZA SEYFİ

nın boşalıvermiş oluşuna hiç şaşmadı. Yarılanmış kadehten bir yudum aldı, gözleri tekrar kapandı; dudakları arasından, boğuk, pürüzlü sesiyle, fakat tam "usul„ le, "falsosuz„, "bir kendime, bir hali perişanıma baktım„ şarkısını söylemeğe başladı.

Onun boğuk, pürüzlü sesi, cırlak hanendelerin kırıtmayı andıran yaygaralarından daha çok tesirli idi. Şarkıyı bitirince, bir yudum rakı içti, küçük bir tabak içindeki tuzlu leblebilerden bir iki tane aldı, uzun uzun çiğnedi.

Kısa bir sükûttan sonra :

— Bu şarkının, bende çok derin, unutulmaz bir hatırası vardır, dedi. Bir zamanlar Mehmet Celâl, Andelip merhumlarla Ahmet Refik, ben, Büyükadaya postu sermiştik. Bir kadını seviyordum.

Güldü. Niye güldü? O zamanki sevgisine mi, bunu hatırlayışına mı, şimdiki haline mi gülüyordu ?

Tekrar dalgınlaştı :

— Çok güzel, çok kibar bir kadındı. Size, bu aşkın safahatını uzun uzadıya anlatacak değilim. Bütün sevgilerde olduğu gibi, günün birinde, araya soğukluk girdi. Ben Adada duramadım; Kalamışa geçtim, Todorinin gazinosuna kapağı attım. Akşam olunca, dertlerim kabarırdı. Maceramızı bilen bir arkadaşım vardı, onunla dertleşirdim. O da yoktu. Perişan bir halde idim. İçtiğim rakı değil, sanki zehirdi. Unutmak istiyordum, fakat unutmak istedikçe, onu daha kuvvetle hatırlıyor, daha candan anıyordum. Karanlık bastırdıkça, ayrılık acısı da bastırıyordu. Yalnızlıktan çıldıracaktım. O gece, demin söylediğim şarkıyı yazdım, besteledim. Bu şarkı, o geceki halimi anlatır.

Makamla değil, konuşur gibi şarkıyı tekrar etti :

Ahmet Rasim merhum.

Bir kendime, bir hali perişanıma baktım,
Zalim, seni yadeyliye, ah eyliye çaktım.
Sen yoksun, o yok, ben yalnız çıldıracaktım,
Zalim, seni yadeyliye, ah eyliye çaktım.

Bir yudum rakı içti, meze almadı; sesi, daha yorgunlaşmıştı :

— Aradan seneler geçti. Bu aşk ateşinin üstüne de karlar yağdı, bu ateş de söndü. Ben, aşk fırtınasından kurtulmuş, hayat kasırgalarına tutulmuştum. Çok sıkıntılı, fena günler geçirdim. Vaktinden evvel çöküyordum. Sevdiğim kadın, bir gün Kadıköy vapurunda beni görmüş, yanındakilere :

— Aman, Rasim bey ne hale gelmiş! demiş. Dostlar, bunu, hemen bana yetiştirdiler. Öyle bunalmış bir zamanımdı ki böyle acınışa üzülmedim.

Öne eğdiği başını ağır ağır sallıyordu :

— Aradan yine seneler geçti. Bir gün, Kadıköy vapurunda, o kadına rastgeldim. Ne hale gelmiş, yarabbim, ne hale gelmiş; solmuş, sararmış, zayıflamış, kötülemiş, bitmiş! Eve döndüm, zavallının perişan, mükedder hali, gözlerimin önünden gitmiyordu. O zaman da şu şarkıyı yazdım, besteledim.

Üstad, gözlerini kapadı; boğuk, pürüzlü sesile, tam "usul„ le "falsosuz„ okumağa başladı :

Sen söyle ne oldun, yine avare mi kaldın?
Candan sevenin kalmadı, ağyare mi kaldın?
Şaştım, seni gördüm de perişan ve mükedder!
Benden beter oldun, daha biçare mi kaldın?

Sönmüş o güzel gözlerinin nuru-nigâhı,
Uçmuş o keman kaşlarının rengi-siyahı,
Tutmuş seni en sonra demek gönlümün ahı,
Benden beter oldun, daha biçare mi kaldın?

Sustu, içini çekti. Kadehi eliyle itti, kalkmak istedi :

— Bana, Yervant ağayı gönderin.

Üstadı, hatıralarıyle başbaşa bırakarak odadan sessizce çıktık.

***

Tarih, tekerrürden ibarettir, derler. Bana kalırsa, hayat, tekerrürden ibaret.

Bu maceranın bir benzeri, benim başımdan da geçti. Yalnız ben, şarkı yazıp bestelemedim; Üstadınkileri kendi kendime tekrar ettim.

Bundan anlıyorum ki çok yaşamak, pek zevkli birşey olmıyacak. Çünkü insan, yaşadıkça, kendi hayatını tekrara başlıyacak sanıyorum!

Balıkesir Halkevinde : Bir konfrans dinleniyor.

Kıyafet balosunda

HALKEVLERİ

Bu sayfalardaki resimler, Balıkesir Halkevinde yazıcımız tarafından çekilmiştir. Bu resimler yurtta, Halkevlerinin nasıl ve ne gibi mevzular üzerinde memlekete hizmet ettiğini anlatıyor.

VAZAN :
HULUSİ GÜNAY

Bizde Türkocakları, hars davamızı istiklâl davamızın seviyesinde tutmağa hadım olmak için kurulmuştu. Bu müesseseler bize istediğimiz neticeyi verdi; bugün bizbize ve başbaşayız, aramızda gayri Türk unsur yok, denebilir. Şu halde, millî harsımız üzerinde endişeli değiliz.

Hars davamızın tahakkukundan sonra, memlekette Türkocaklarının vücudundan ziyade, inkilâp davamızda bize azamî derecede müfit olabilecek diğer bir müessesenin vücuduna ihtiyaç hissettik. Cumhuriyet Halk Partisi bu ihtiyaca cevap vermekte gecikmedi; bize "Halkevleri„ ni açtı.

İmparatorluğun koyu ihmalile ölgün bir hale gelmiş bulunan yurtdaşları, fikren ve bedenen ihya etmek gayesile çalışan Halkevleri, bize, memleketin birçok yerlerinde beklenen randımanı verebildiler. Böylece içtimaî ve kültürel seviyemizi, göğsümüzü kabartarak kaydedelim ki, muasır medenî memleketler seviyesine yükselttik.

Bir memlekette köylü ile münevveri ve halkı daima karşıkarşıya ve içiçe

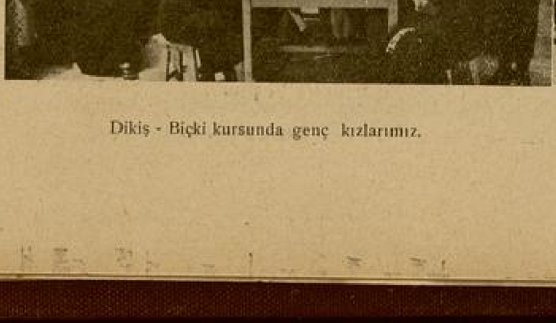

Dikiş - Biçki kursunda genç kızlarımız.

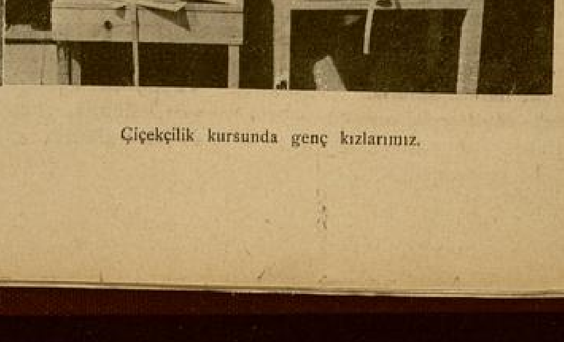

Çiçekçilik kursunda genç kızlarımız.

Boksa yetiştirilmiş gençler.

Gençler boksa çalış yorlar.

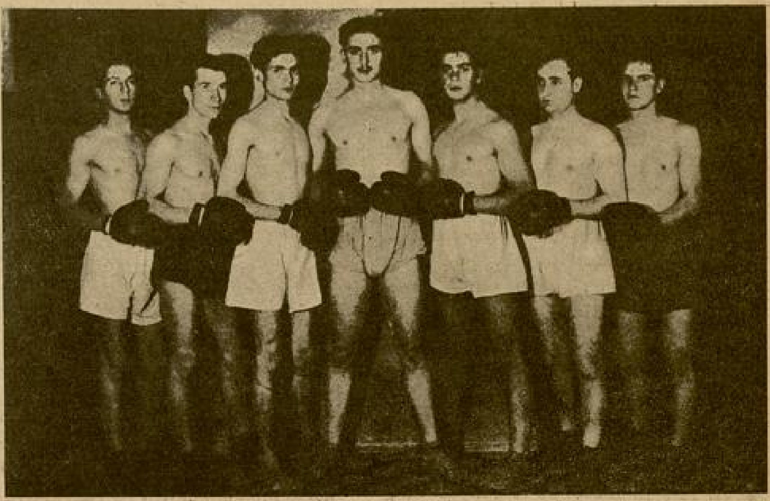

bulundurmanın, kalkınma çarelerinin başında geldiğini kabulde tereddüt etmeyiz. Halkevleri denince münevverle köylünün ve halkın biribirlerile serbestçe temasa gelebilecekleri biricik müessese akla gelir. Ekseriyetinde kültür ve görgü seviyesi aşağı derecelerde kalmış olan bir milletin, fikren inkişaf etmesi ancak bu şekildeki enjeksiyonlardan kuvvet almak ile mümkün olabilirdi. Onun içindirki Halkevlerine ta kuruluşundanberi büyük ve hususî bir kıymet verdik.

Bu kıymet memleketin her yanında mahiyet itibarile müsavidir. Bununla beraber alınan netice her yerde müsavi olamıyor; bazı şehirlerde Halkevleri, maddî imkânsızlıklar karşısında faal birer uzuv haline geçememek ıstırarında kalmışlardır. Ancak, azlık tabirini aşamıyacak olan bu kısmı istisna edersek yurdun diğer birçok yerlerinde de Halkevlerinden, azametini gözümüzün önünde istediğimiz kadar büyütebilmemize müsait, faydalı verimler istihsal edildiğine şahit oluyoruz.

Şimal vilâyetlerile Orta ve Batı Anadoluda yaptığım bir seyahatte fırsat buldukça Halkevlerinin faaliyetini tetkik ettim. Birkaçının isminden bahsetmek lâzım gelirse, meselâ, şimalde: Çankırı, Bolu; Orta Anadoluda: Konya, Akşehir, Sandıklı, Burdur; Egede: Nazilli, Denizli, Manisa, Bergama ve Balıkesir Halkevlerini anabilirim. Bu kültür müesseselerinde yarının kazanıldığını anlatan ciddî hareketler okunuyor.

Büyük dil âlimi İbrahim Necmi Dilmenin bir yazısında, Balıkesir Halkevinden takdirle bahsolunduğunu görmüştüm. Muhterem bilgin, yaptığı bir mukayesede Balıkesir Halkevini ön saflarda ve üçüncü olarak kaydediyordu. Bu sayfalarda, büyük âlimin takdirini celbetmiş olan Balıkesir Halkevinin muhtelif sahadaki faaliyetlerine ait resimler, bize, Halkevlerimizin nasıl çalıştıkları hakkında ne güzel bir fikir ve iftihar fırsatı vermiş oluyor!.

Gençler beden çalışmalarında

Boksörler

Halkevi Kütüphanesi. (×) Halkevi Başkanı

İŞKODRA MÜDAFAASI

YAZAN ;

İ. B. TEZ

Arkadaşıma: "Bir zihin sporuna şiddetle ihtiyacım var„ dedim. "Öyle bir kitap okumak istiyorum ki beni yormasın, dinlendirsin! Birşeyler öğretsin bana ama, benden fazla efor istemesin! Beni gezdirsin meselâ, ben onunla bir hafta, başbaşa, iki dost gibi yanyana kalabileyim. Ne bir aşk ve sevda romanı olsun bu, ne detektiv uydurmasyonu, ne otopi. Pek öyle ukalâca bir felsefe kitabı da istemiyorum..„

24 saat sonra, arkadaşım, bana 600 sayfalık muazzam bir kitap ve bir tomar askerî harita ile geldi. Kitabın kabına baktım: [1912 - 1913 Balkan harbinde, İşkodra Müdafaası.. Müelliflerî: Ferik Abdurrahman Nafiz, Mirliva Kerامettin]. Bu iki değerli adı da tanıyorum. Korgeneral Keramettinin son büyük Ege manevrasındaki büyük muvaffakiyetini duymuştum.

Arkadaşıma sordum :

— Peki, beni, bu yüzde yüz bir ihtisas eseri olmasını tahmin ettiğim kitabı okumağa lâyık buluyor ve bu dilden anlıyacağımı sanıyor musun?

Gülerek izah etti :

— Evet, seni böyle bir kitabı okumağa lâyık bir okuyucu addediyorum. Ve göreceksin, ne büyük bir zevkle okuyacaksın hem. En çetin ve güç tabye meseleleri, en ince politik meseleler, okadar tatlı bir dille anlatılmış, öyle ustaca vülgarize edilebilmiş ki, hayran kalacaksın. Ne musanna bir uslûp, ne de bunu herkes anlıyamaz diyen bir eda var kitapta. Hani, şu senin istediğin gibi hiç yorulmadan birçok şeyler öğrenecek, o yılların Osmanlı imparatorluğu hakkındaki Avrupalı görüş ve telâkkileri tanıyacak, ne diyeyim sana, gezecek ve göreceksin işte..

Arkadaşıma teşekkür ettim ve açtım kitabın ilk sayfalarını...

***

İlk sayfalardaki fihriste göz atar atmaz, eserin eksiksiz, ilmî, metodik bir tasnife tabi tutulduğu görülüyor. Eser iki ciltten ibarettir. Birinci cilt, ikinci cildin bir nevi entrodüksiyonu mahiyetinde, ama mukaddeme deyip te geçmeyin. Tamam 200 sayfa. Burada, Arnavutların, Karadağlıların tarihî menşelerini, İşkodranın coğrafya topoğrafya ve tarih durumunu, Balkan harbinden önceki yıl ve yüzyılların bütün vukuatını canlı anahatlar halinde öğreniyoruz. Siyasal, tarihsel ve harbî vakaların İşkodra muhasarasına kadar olan yeri, plânlı bir şekilde ve hakikaten tatlı, veciz olarak anlatılmıştır. Karadağ ve Sırp ordularıyle Rumelideki

Koloıdu Karargâhı: [ayakta ortada duran ; Kale Komutanı Merhum Hasan Rıza paşa; iki yandakiler ; kitabın müellifi General Keramettin Kocaman ve Abdurrahman Nafiz (Ozaman Kol ağası idiler.)]

Osmanlı ordusunun teşkilâtı, hazeri konuşu, harp kıymeti anlatılmakta, harpten pekaz önce, Osmanlı ordusunun ve Karadağa karşı toplanan kuvvetlerinin kuruluş ve konuşları bütün teferruatiyle gösterilmektedir. Sadce, harpten önceki birkaç aylık vekayi ve harekât, kitapta aşağı yukarı 50 sayfa tutmaktadır.

İkinci cilt, Karadağ devletinin harp ilânıyle başlıyor.

***

Kitabın ta başında Büyük Erkânıharbiye Reisi (Genel Kurmay Başkanı) Maraşal Fevzi Çakmağın müellifleri, bu değerli işlerinden dolayı tebrik ve kıymetli bir etüd mevzuu olan muhasara ile komutan şehit Hasan Rızayı takdir eden sekiz on satırlık çok güzel bir yazısı var. Sonra muharrirlerin mütevazi ve açık bir mukaddemesi. Ve artık art arda kitap fasılları, en ince tetkik ve vesikalara istinat edilerek tarihî hüviyetleri tesbit edilen Arnavutları, hiç sıkılmadan, sanki Arnavutmuşum da, en salâhiyetli dillerden kendi millî hüviyetimi öğrenmek istiyormuşum gibi, okuyorum. Sayfaları çevirdikçe Karadağlıların nasıl hasıl oldukların, Türklerle olan harp ve münasebetlerini, hülâsa, onların ta Büyük Harp sonuna kadar süren tarihlerini, gene bu sefer, sanki Karadağlı imişim gibi merakla ve dilediğim gibi yorulmaksızın takip ediyorum.

Bütün bir tarih, bir Rumeli tarihi, bir Avrupa tarihi. Kitap beni okadar sarıyor ki, saatler geçtikçe, birer birer haritaları önüme seriyor, bütün döşemeyi haritalarla dolduruyor ve bir kurmay subayı gibi harp vaziyetlerini tetkik ediyorum. Arkadaşım bana hakikaten aradığım, fakat ne olduğunu bilemediğim bir kitap getirmişti. Karadağ seferinin birinci, üçüncü devresi derken, kitabın geldiğim sayfasına bakıyorum: 40. Kitabın sayfalarında, Rus, Avusturya, İtalya gibi büyük devletlerin minimini Karadağın, Arnavut papazcıkların siyasal temayülleri, entrikaları, kımıldanışları okadar salâhiyetli, öyle canlı ve sürükleyici ki..

Bakın sizinle birkaç satır okuyuverelim : (sayfa 40).

"Yunanlıların Epir kıtasına temellük davası eski idi. Draç ve cenubî Arnavutluğun bazı aksamında mektepler açarak ve lisanlarını tamim ederek

İşkodra Malisorlarının kıyafeti.

hıristiyan Arnavutları Rumlaştırmağa çalışmakta idiler. Yunanların bu baptaki muvaffakiyetleri büyüktü. Rusya hükûmeti şimalî Arnavutluğu Avusturyalılara kaptırmamak, küçük İslâv hükûmetlerinin istikbal ve âtilerini karartmamak için, Arnavutluk mesailinde bu hükûmetleri himaye yolunda müdahaleden hali kalmıyordu. Arnavutluğun Adriyatik sahilleri, cenup İslâvlarının başlıca hedefi idi. Avrupaya geçtiklerindenberi O s m anlıları buralardan çıkarmak, Avrupalıların kafasında yer tutmuştu.„

Millî kımıldanış.. Rus istilâcı temayülü. Sonra, âtıl, mendebur, köhne bir Osmanlı devleti siyaseti.

Bakınız şu satırları gene sizinle beraber okuyalım : (Sayfa 44)

"Türkiyede Meşrutiyetin ilânından sonra, vukua gelen 31 Mart isyanı, Osmanlı hükûmetinin Rumelide bekası hakkındaki ümitleri Balkan hükûmetleri nezdinde tezelzüle uğratmış ve Sırbistan hükûmeti her ihtimale karşı hazırlığa başlamıştı.

O zaman Sırbiya, Bulgaristanla müştereken Türkiye aleyhine bir hareket zemini hazırlamak için Petersburga müracaat etmiş ve müzaharet istemişti. Sırp, Bulgar mukarenetini menfaatı icabından bilen Rusya, bu gayeye çalışmaktan geri durmamış, nihayet 29 şubat 1912 de Sırbiya ile Bulgaristan arasında, bir ittifakname imza edilmişti. Bu ittifakname "Balkanlardaki ıstatuko değişir ve tarafeyni akıdeynden biri aleyhine üçüncü bir devlet tarafından taarruz vukubulursa, mütekabil menfaalerinin müdafaa ve muhafazasını ve filî herhangi bir teşebbüsten evvel tarafeyni akıdeynin Rusyayı istimzaç etmeği taahhüt eylediklerini mutazammın„ idi. Bu muahedenin imzasından iki ay sonra 29 Nisan 1912 de Karadağ ve 16 Mayıs 1912 de de Yunanistan bu ittifaka dahil oldu. Bu ittifak hakkında Ruslar evvelce Fransa ve İngiltereden istimzaçda bulunmamışlardı. Bu hafi muahededen Avusturya ancak Mayıs ayında, Almanya Hariciye Nezareti de, Mayıs ortalarına doğru haberdar olmuştu. Osmanlı hükûmeti Balkanlarda ne olup ne bittiğinden sonuna kadar gafil kalmış, hattâ, Haziran sonlarında Meclisi Mebusanda hükûmet Balkanlardan emin ve asayişin berkemal olduğuna dair teminat vermişti.„ (!).

Şu son satırlarda ne canlı bir meşrutiyet tarihi yazılı değil mi?

50inci sayfaya geldim. Artık İşkodra şehrinin içindeyim. Milliyeti, ahlâk ve âdatı, maarifi, kıyafeti, ziraat ve sanaatiyle, folkloru ve kültürel durumuyle İşkodrayı iyice tanıdım. O kadar ki, size İşkodralı bir çocuk romanı bile yazabilirim. Çünkü mahallelerine, sokaklarına hattâ evlerine kadar İşkodrayı tanıyorum. Peki, İşkodrayı bu kadar inceden inceye tanımağa değer mi? O sizin bileceğiniz iş. Ben, beni peşinde sürükleyecek bir kitap aramıştım. Bir zihin sporuna ihtiyacım vardı. İşte gene şimdi, yere serili haritaların arasında dolaşıyor ve satrançtan, riyaziye meselelerinden bin kere daha tatlı; ve tatlı olduğu içinde bin kere az yorucu olan (yani yoruculuğu o kadar duyulmıyan) harp meselelerinin münakaşasını yapıyor, zihin sporuma başlıyorum. Sayfa 71. Bir resim ki, bu fevkalâde enteresan. Karadağ kralı Nikola başları açık, perişan kılıklı, 8, 9 yaşındaki çocuklara istiklâl ve hürriyetleri için döğüşmek duyguları aşılıyor. Gözlerimin önüne, ayni yaşlardaki çocukluk günlerim geliyor. Aleyhimize başlayan, aleyhimize devam eden, aleyhimize biten feci Balkan harbinin ıstıraplı kara günlerini düşünüyorum. Ve yarımada milletlerinin, kökü nekadar derin kinler ve hazırlıklarla üzerimize çullandıklarını anlıyorum.

Okuyalım beraber : "Çetinede bir Harbiye mektebi vardır. Bir Rus zabitinin nezareti altındadır. Burası mülâzım yetiştirir. Mevcut zabitlerin bir kısmı da İstanbul, Avusturya, Rusya ve İtalya Harbiye mekteplerinden yetişmiştir. İtalyada tahsil edenler daha çoktur. Zabitlerin terfii imtihana tabidir. Üç defa imtihanda muvaffak olamıyan zabitler, hakkı terfiden mahrum kalır. Kral hanedanına mensup zabitler de imtihana tabidir.„ Şimdi gene, beraberce, harpten evvel, Rumelideki Osmanlı ordusunu bize tanıtan şu satırları okuyalım : (Sayfa 79)

"Zabitanın intihabı, terfii, orduda ibkası için, salim ve ihtiyaca muvafık usullerimiz yoktu. Avrupa ordularının elim tecrübeler neticesinde terke mecbur oldukları köhne terfi usullerinden biz bir türlü ayrılamadık. İlânıharpten biraz evvel, Preveze jandarma taburundan terfian İşkodra nizamiye fırkasına gelen bir binbaşı, ilânıharp günü İşkodra kolordusu kumandanına müracaatla «Emir ve kumandama verilen bu güzel taburu ben muharebede sevk ve idare edecek iktidarda değilim. Şimdiye kadar böyle bir kıtanın muharebede nasıl kullanılacağını bana kimse göstermedi. Ben de bir yerde görmedim. Ancak, kıdemim geldi binbaşı yaptılar» demişti. Bu binbaşı kumandanın karşısına çıkıp ehliyetsizliğini söyliyecek kadar cüret göstermişti. Fakat bunu yapamıyan emsali, gayrikabil tamir felâketlere sebep oldular.„

İşte gene, o zamanki zabitan psikolojisini bütün vuzuhuyle aydınlatan bir vesikanın son satırları : Bu satırlar, bir kolağasının, kat kat yukarı mafevklerine hitaben yazdığı bir mektubun son satırlarıdır : (Sayfa 92)

"..... 7 maddenin süratı kabul ve tatbikini katiyen talep ediyorum:„

1 — "Halihazır kabinesinin tebdili.

2 — Üç ay nihayetinde içtima etmek şartiyle meclisi mebusanı hazırın feshile yeniden intihabat icrası.

3 — Hakkı paşa kabinesinin Divanı âliye sevki„. v.s. v.s.

"Bu beyannameyi yazdığından üç ay sonra, bu zat, Karadağlıların memleketimizi çiğnediği zaman, taburile düşman üzerine gitmesi için verilen emre "taburum isyan etti, hareketim mümkün değil„ diyordu.„

***

Hülâsa ben, bu kitabı okudum. Zevkle okudum. İstifade ederek okudum. Bu kitaptan, hemen her meslek sahibi için alınacak pek çok dersler olduğu muhakkaktır. Gayet doğru malûmata ve vesikalara dayanan bir kale müdafaa tarihi, yalnız bizde değil, başka memleketlerde de ender yazılabilir. (Çünkü, kalelerin sonu sukut etmektir. Bütün vesaik de ya imha edilmiş, ya düşman eline geçmiştir). Hususile bu kitabı yazanlar da o kalede en mühim rol oynamış olan zatlardır.

Kitap bize ayni zamanda, meslek, karekter ve cesaret namına yüksek bir örnek olan Hasan Rıza merhumun hayat ve hususiyetlerile, bu müdafaadaki

(Arkası 24 üncü asyfada)

Istıranca Eteklerinde

Yazan: *Mükerrem Kâmil Su*

№: 18

Hah.. işte şöyle.. gül.. gül ki benim biricik küçüğüm, gözlerinin yağmuru dinsin. Yüzün gül yaprakları gibi renklensin.

Küçük kızın gözleri ağlarken dudakları gülmeğe çalışıyor ve narin bilekleri ağabeyisinin inan veren avuçlarında :

— Seni öyle seviyorum ki baba, diyor. Ağabey dersem bu sevgiyi daha az hissedeceğim sanıyorum ve bundan da çok korkuyorum.

Fuat rikkatle gülümseyerek onu yüzünden, saçlarından, çenesinden öpüyor.

— Sen benim küçüğüm, çocuğum, kardeşim, herşeyimsin Özden!.. ve ölünciye kadar da böyle kalacaksın.

Genç kız, kumsalı kucaklamak için yerinde fıkırdayan bir dalga gibi, dizlerinden sıyrıldı:

— Peki, bana güzel bir yenge getirdiğin gün de böyle söyliyecek misin?

— Senin yengen olmıyacak Özden!

— Oo, oo.. o neye sanki.. şimdiye kadar benim yuvamı kurmak için geciktiniz. Fakat beni el oğlunun koluna takıp savdıktan sonra, daha uzun beklemek niçin?

— En içli bir ruh fırtınası içindeyim Özden. Böyle söyleme.. el oğlu, savmak.. falan, bunlar nasıl sözler? Elimde olsaydı acaba seni ölünciye kadar yanımda oturtacak biri ile evlendirmez miydim sanıyorsun? Halbuki sen şu yaramaz kalbinin açtığı yoldan beni de yürüttün, her kararım altüst oldu.

Genç kız önüne baktı.

Şasör küçük bir tepsi içinde mektupları getirip bırakmasaydı, belki bu hisli konuşma daha çok uzayabilirdi.

Özden, Yamanın iki uzun mektubunu içine sindire sindire okumak için odasına çekildi. Fuat çiftlikten aldığı raporları karıştırmağa daldı. Ve salondaki duvar saatı kalın sesi ile otelin havasını dalgalandırdı.

Gece ışıkları perdelerin ardından süzülmeğe ve Beyoğlunda hayat uyanmağa başladı.

***

Yüniş, İpekiş, Yerli Mallar Pazarı, Bursa pazarı, Pasaj ve daha bir sürü mağazalara girdiler, çıktılar. Alınan eşyanın gönderilmesi için bazılarına otelin adresi verildi, bazılarına da terzinin...

Otomobile ufaktefek şeylere ait kutuları, paketleri yerleştirdikten sonra, akşam çayını içmek üzere pasta salonlarından birine girdiler.

Özden cıvıl cıvıl konuşuyordu.

Onun şenlikle pırıldayan yüzü, mesut insanların tok gönüllerinden dökülen sesini andıran şakrak sesi, küçük gülüşleri ikisini de oyalıyordu.

Bayan Berrin Altan, yıllardanberi ilk defa sarışın bir başa böyle tatlı bir bakışla bakıyor; gözlerini, deniz rengi gözlere bakarken, nefretle uzaklaştırmıyordu.

Ne can, ne sevimli çocuktu bu genç kız... Renk renk kumaş topları arasında Fuat, seçim işi ile uğraşırken, Özden aralarındaki sırrı fısıldayıvermişti :

— Ben ömrümde baba tanımadım Bayan Berrin, demişti. Beni ağabeyim büyüttü. Onu o kadar severim ki, ona o kadar alışmışım ki.. Ağabey demeği beceremeden baba demiş, çıkmışım.

Özden, bayan Berrine bunları söylerken, şimdiki gibi daldan dala konan kuş tabiatlı kız değildi. Bakışlarında içli bir yürek titreyişi, sesinde yıllarca hasret çekmiş bir insan dolgunluğu vardı.

Fuat, bayan Berrinin çiçekli çay fincanını tutan ince parmaklı solgun ellerinden gözlerini alamıyordu. Gözlerinin rengi, biçimi tamamen Fahirenin gözlerine benziyordu. Fakat bakışları... O ruhunun, kalbinin ifadesini gözlerine vererek yüzüne bakar; baktıkça gözbebeklerinden kendi benliğine alevler akardı.

Halbuki bayan Berrin yaşayan ve yaşamıyan herşeye - bir sis arkasından görüyormuş gibi - uzak ve kayıtsız bakıyordu.

Tatlı bir huyu da vardı. Arada bir gözkapakları yavaşça düşüyor; kumral kirpiklerinin gölgelerinde süzülen hüzün dalgası, bir an için örtülüyordu.

Az konuşuyordu. Özdeni dinlerken bakışlarında, dudaklarında tatlı bir müsamaha aydınlığı yanıyor; uzak ve boş sanılan bakışları canlanıveriyordu.

Bir an geldi ki genç kadına uzun uzun bakan Özden, pek çok sevilmiş olmasından doğan bir cesaretle :

— Biliyor musunuz ki Bayan Berrin, dedi; çok güzelsiniz. Çalışmak sizi yormuyor, sıkmıyor mu?

Fuat kardeşinin bu sorgusunu pek manasız buldu. Yalnız olsalardı muhakkak azarlıyacaktı onu. Fakat Berrin tabiîliği değişmeyen bir sesle :

— Yorulmak ve sıkılmak, çalışmağı seven bir insan için bahs mevzuu olamaz yavrum; dedi. Bana öyle geliyor ki, çalışmaktan kalmış olduğum gün yaşayamıyacağım.

Fuat, beğeniş dolu bakışlarla genç kadını süzdü :

— Özdeni iyi yetiştirmek istedim bayan Berrin, dedi. Tahsilini ileri götürmek, hayatta işe yarar bir hale getirmek ülkümdü. Fakat küçük yaramaz herşeyden önce bir ev kadını olmak istidadını gösterdi. Böyle olunca da tabiî iş değişti.

Genç kız, çapkın bir göz kırpışı ile bayan Berrine gülümsedikten sonra :

— Ne yapayım, benim yaradılışım böyle.. Kendimi çok yokladım, nafile.

Hayat kadını, iş kadını olacak kabiliyet yok bende.. Çünkü seremoniye, disipline, sabah uykusuzluklarına ve gece çalışmalarına hiç gelemiyorum.

Berrinin içi sızladı. Bir zamanlar o da hayatı tozpenbe renkte gören bir kızdı. On beş yaşında bir çoçukken atıldığı evlilik âlemi; ona ıstırap, gözyaşı ve hiyanet dolu hatıralardan başka ne vermişti? Bu güzel küçük kızı rüyasından uyandırmak çirkin, affedilmez birşey olmasa; onu ellerinden çekecek : "Böyle düşünme küçüğüm, diyecekti. Mesut olmak için ne güzellik, ne gençlik, ne de temizlik, bilgi, inanış ve bağlılık kâfi geliyor bazan. Çünkü en umulmadık bir anda, en çok inanılan biri, insanı öyle bir yere vuruyor ki.. bu yıkılıştan yarasız, beresiz, sakat olmadan kurtulmak pek kolay olmuyor.„

Bunları ona söylemedi. Zaten söylemenin manası da yoktu. Özdenin arkasında göğsünü siper eden öyle kuvvetli, öyle güvenilir bir dayanak vardı ki.. Bay Yaman ne derece hoyrat olursa olsun, bu bir bahar rüzgârı kadar taze ve serin genç kıza ziyanı dokunamazdı.

— Daldınız bayan Berrin!

— Bir geçmiş hatıraya takıldım bay Fuat.

Ve sonra bu takıldığı şeyin acısını, halâ duyduğu o sızıyı dışa vurmaktan korkarak hemen yerinden doğruldu. Çantasını, eldivenlerini alıp gitmek için onlardan izin istedi. Fakat sevgiye, şefkata, düşünülmeğe ve korunmağa küçük yaştanberi muhtaç olan, ruhlarına yakın buldukları insanlara karşı çabucak bağlanıveren bu iki kardeş, genç kadını yalnız bırakmadılar. Onu Taksimdeki beyaz apartmanın, beyaz mermer merdivenlerine kadar uğurladılar.

Berrin antrede kayboluncıya kadar Fuat arkasından baktı. Çok hisli, ince ve kalbinde derin, içli birşey sakladığı, zaman zaman bakışlarına serilen sisten anlaşılan bu kadın; belirsiz adımlarla içine sokuluyor; kalbindeki küllenmiş duyguların örtüsünü üfliyerek oralarda bir karışıklık yapıyordu.

Özdeni, saygısızca sorusundan ötürü azarlamağı unutmuştu şimdi. Kafasında iki genç kadın, biribirlerine yer vererek canlanmağa, kımıldamağa başladılar.

Heyecan ve ihtirasla dolu Fahirenin şen bakışları, Berrinin örtülü gözkapakları altında sanki ebedî bir uykuya dalıyor; o kumral ipek saçak aralanınca, içinden iç yaradılışı pek derin ve acılı olan bir başka kadın beliriyordu.

* * *

Provaların çoğunda Fuatta bulundu. Genç kız tuvalet giyeceği zaman ayrı odaya geçiyor; dakikalarca ayna karşısında dönüyor, duruyor; elbisenin en ince noktaları ile alâkadar oluyordu. Seyahat ve sokak elbiseleri yapılırken Fuat ta fikirlerini söylüyor; genç kız ağabeyisi ile bayan Berrinin bakışları hududunda saatlarca ayakta duruyordu.

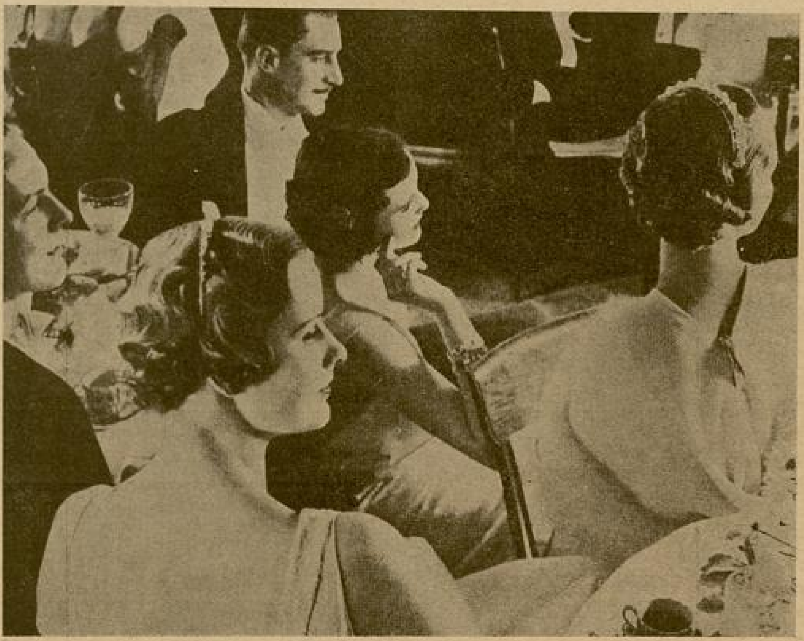

Perapalasın büyük salonu ışık, koku, renk ve muzik dalgası içinde yüzüyor. Renk renk tuvalet giymiş güzel kadınlar...

İş bittikten sonra beraber çay içiyorlardı. Bir koltuğa gömülen küçük kız :

— O kadar yoruldum ki, diyordu. Elbiselerimin sayısını hemen yarı yarıya indireceğim geliyor!

Ve birkaç yudum çay içtikten, bir iki kurabiye, bisküvi aldıktan sonra; çabucak sözünü de yorgunluğu gibi unutarak, yapılacak diğer roplardan konuşmağa başlıyordu.

Günden güne biribirlerine alışmışlardı. Zaten bütün müşterilerine karşı tatlı bir nezaket ve temiz bir yakınlık gösteren bayan Berrin, nerden geldiğini anlamadığı bir his inceliği ile onları benimsediğini sezlyordu. Ayna karşısında Özdeni saatlarca döndürüp dururken, hayalinde bu sarışın kız yerine kapkara saçlı, iri kara gözlü bir başka kız canlanıyor; onu evlendirdiğini, onun işleri ile uğraştığını zannederek heyecanlanıyordu.

Birsencik.. bir gün o da böyle gelin olmak için hazırlanacak mıydı? Bu düşünce ne zaman kafasını yoklasa, sinirleri bozuluyor; o gece geç vakitlere kadar uykusu kaçıyordu.

Hayır, hayır.. o, Birseni kolay kolay evlendirmiyecekti.

Bir gün kendisi mutlak isterse, birini severse tabiî pek sesini çıkaramıyacaktı. Fakat hiçbir gün kendi yüreğinden kopan bir istekle onu bir yabancının hayatına katmıyacaktı.

* * *

. . . Artık düğüne iki gün kalmıştı.

Yaman yoldaydı. Fuat, kimsenin manasını anlamadığı bir düşünceye saplandığı için, genç adamı nikâh saatına kadar Özdenin yanına bırakmıyacaktı. Öğleden sonra nikâh kıyılacak, akşama kadar gelin güvey otellerinde dinlenecekler; ancak düğün gecesi Fuat, kardeşini Yamanın kollarına bırakacaktı.

Artık dikişler bitmiş sayılırdı. Çamaşırlar, pijamalar, tuvaletler otele gönderilmiş; elde birkaç tayyör, pardesü falan kalmıştı.

Bir daha terzihaneye uğrayamıyacakları için bayan Berrine düğüne gelmesi için rica ediyorlardı. O, işlerinin çokluğunu, yorgunluğunu ve nihayet hiçbir yere gitmediğini, kalabalığa katılamadığını ileri sürerek kendisini affetmelerini istiyordu. Fakat Özden, bir sarmaşık gibi ellerine dolanmış, yalvarıp duruyordu:

— Size birşey söyliyeyim mi? Bizim İstanbulda pek candan kimsemiz yok sayılır. İzmirden birkaç dostumuz gelecek. Ağabeyimin, benim ve Yamanın arkadaşları.. onların aileleri falan, falan!..

Fakat siz bulunursanız daha az mahzun olacağım...

Söyleyen Kalbimdir: XVI

TEVFİK TANYOLAÇ

Senin, o her zaman hasretini çektiğim rüyalı bakışlarını gözlerimle kucaklıyorum.

Tabiat, en ince bir bilmece dilile konuşan edân ile teninin sarhoş edici kokusunu taşımaktadır.

Gök ve toprak, bu şeref ve gurura büründüğü için bahtiyardır. Bu yaratıcı bahtiyarlık ile sarhoşluğun adı bahardır.

Toprakta gülümseyen senin derinliğini düşünürken gözlerime bir arı ilişti.

Arı penceremin camında dolaşıyordu. Siyah bir elmas gibi parlak gözlerini, bir çiçek yaprağından daha narin kanadlarını seyrediyorum.

Sinirli gözkapaklarındaki kirpiklere benzeyen ince ayaklarının telâşı, zar kanadlarının hırçınlığına nekadar da uygundu..

— Bahtiyar arı, dedim, o kazanılmaz sevgilinin kararttığı ömre benzeyen kış gecelerinden kurtuldun..

Ne mutlu sana: Koncalar seni bekliyor. Bu güzel dudaklardan ilk balı toplayan sen olacaksın.

Toprağın canlanan kuru parmaklarındaki renk, ahenk ve kokudan örülmüş kadehlerdeki bala atıl; yaratıcılığın zamanıdır.

Güzel bir yüzü süsleyen, şen bir çift beni andıran, gözleri buğulandı:

— Hiçbir çiçeğe sokulamıyorum, dedi, hiçbir çiçeğe... her tomurcuk, bana, toprağın yaralı kalbinden bir parça olduğunu söyliyor. Her renk, zalim bir hırs yolunda aleve dönmüş nesillerin şikâyetidir.

— Sen bal yapmak için doğdun.

— Balıma ümitsizliğin acılığı dolacak. Altın ehramlar önünde eğilmeyen bir onur gibi aç ölmek zevklidir. Acı balı yapan arı olmıyacağım, hayatlarını kendi yarattıkları zehirlerle dolduran zavallı insanların midelerine bir acılık ta ben katmıyacağım.

— Oh sen neler söyliyorsun!. Balın aşıkı, ıstırabımız seni öldürecek. İç âlemimiz henüz oluş devrindedir. Kurbanlar bu nihayetsiz tekâmülün zaruretidir. Tereddi, ağacın bir kaç dalını söndürecek kurtları olabilir. Ağaç canlıdır. Oluş yolunda hürriyetleri için döğüşen milletlerin de kanı çiçek açtı..

Bu keskin kokulardan başım dönüyor. Açlıktan gözlerim büsbütün karardı. Bahar yolcusu bal yolunda can vermekten korkmaz, balım acı olacak, acı. Ben bunun için doğmadım.

Fakat orada, gözlerinde sıtması yanan bir bahar var ki, onun yanına uçmak isyorum.

— Hayır, sana feragatkâr sevgilimin bâkir dudaklarından bir damla tatlı veremem. Oraya sokulma. Hiçbir canlı kalbin tahammül edemiyeceği hiçliğin azabını bana yükletme.

— Bırak beni oraya uçayım.

— Onun için doğdun, onun için bal yapacaksın, ondan bir şey isteyemezsin.. O, hilkatin en güzel şiiri olan, sevgilimdir. Saçları hasreti, yüzü vuslatı söyler. Gözleri iyilik ve güzelliğin ebedî sabahıdır. Hürriyet avuçlarında beslenen diğerkâm bir kuştur. Onun kalbi o kadar sıcak ve asîl bir sevgi ile doludur ki.. o kadar nihayetsizdir ki onun aşkı...

Git, dünyanın baharını dolaş, balını topla, balların acılığını, zehirini kalbime doldur, onun hasretile çarpan kalbime.

Sönmeyen heyecan, kirlenmeyen samimiyet balının tatlılığı ile esir milletlerin kalblerini yak.

Bütün acıları onu seven kalbime doldur; tek o incinmesin.

Arının gözleri, senin soran gözbebeklerinin aydınlığı ile doldu:

— Bu kadar hasretle dolan bir insan kalbinin bu acılığa tahammülü mümkün müdür?..

Billûr akislerle benliğimde canlanan sözlerini dinliyordum:

"Beni seviyorsun. Bana kıymet veriyorsun. Kâinatın taptığı sevgili sensin, diyorsun. Bâkir aşkımın yolunda, "Ölüm„ ün de çekemiyeceği ıstırapları kalbinde taşıyabildiğin gün; belki kalbimi esirgemeseydim diyeceğim..„

"— Eğer küçük bir tebessümün parçalanan kalbima aksetse her parçası yakutun kıskandığı birer gül olur. Bu, kalbim için bir imtihan değildir. Madem ki hoşuna gidecektir, hem sen incinmiyeceksin ve «belki de esirgemeseydim» diyeceksin?!„

Arı soruyordu:

— Bu kadar hasret ve acılığa bir insan kalbinin tahammülü mümkün mü?.

— Hayatı çok seviyorum. Hayat odur. Varlığım, havam onunla o kadar doludur, o kadar onundur ki..

Dediğimi yap, tek o incinmesin. Istırabı bilmeyen baharların renk ve müzikler çerçeveli aynasında mes'ut kalblerin sevişmesini tebessümle seyretsin.

— Mahzun olmanıza hiç sebep yok ki Özden. İyi bir ağabeyiniz, güzel bir nişanlınız var. Zoraki bir evlenme de yapıyor değilsiniz.

— Sözleriniz doğru ama.. ne bileyim ki -eli ile kalbini göstererek - bu, sizi çok istiyor. Sizsiz içime siner mi hiç düğünüm?

Berrin onu daha fazla üzmeğe kıyamadı.

Gerçi hiçbir toplantıya, nişana falan gitmiyordu. Kendini işine, çocuklarına vermiş; mümkün olduğu kadar insanlardan kaçmak istemişti.

Halbuki nihayet yirmi, yirmi beş gündenberi tanıdığı bu iki samimî kardeş; fikirlerini, kararlarını allak bullak etmiş, onu baştan çıkarmışlardı. İkisi de o kadar temiz bir yakınlık, o kadar dürüst bir sevgi göstermişlerdi ki, genç kıza sözvermeğe mecbur oldu. Bir an onun, sarışın bukleleri omuzlarında çırpındı. Ve yerinde sıçrayarak dans eder gibi kayan adımlarla Berrine koştu. Sarıldı onun boynuna. Ve birşey düşünmeden öptü, öptü genç kadını..

Fuat, gözlerini yakan bir damla yaşı geri tepmek için pencereden sokağa baktı. Özden belki bu dakika annesi için yanıyor, çırpınıyor; onu hayatında hiçbir gün olmadığı gibi arıyor, istiyordu.

Acaba bayan Berrin hayatlarının o karanlık geçmişini bilse, öğrense bir damla sevgi ve bir ılık şefkat için çırpınan bu küçük kızı pek candan bir kucaklayışla göğsü üstünde sıkmaz mı idi.

Fuat, başını çevirdiği zaman kafasından geçen bu duygunun, genç kadının varlığında filizlendiğini hemen gördü. Onun da elleri Özdenin saçlarında dolaşıyor ve gözlerinden önce damla damla.. sonra daha çok ve daha hızlı gözyaşları iniyor; boynuna doğru uzayıp gidiyordu. Genç kadın, kardeşi ile kucak kucağa, elele beraber ağlıyordu.

*
* *

Perapalasın büyük salonu ışık, koku, renk ve müzik dalgası içinde yüzüyor. Bir saattanberi ışıklı caddeden kayan otomobiller şık, zarif yolcularını temiz antreden uğurluyorlar.

Renk renk tuvalet giymiş güzel kadınlar, siyah elbiseleri içinde pek zarif görünen erkekler var. Fuadın yakın arkadaşlarından ikisi, bayanları ile beraber misafirleri ağırlamağa çalışıyorlar. Özdenin mektep arkadaşlarından birkaçı da bu işin yardımcıları...

Çiçek, çiçek, yığın yığın, demet demet ve renk renk çiçek...

(Arkası var)

Haremağları Sahte mi İdiler?

Yazma Bir Tarih, Onları Dünyanın En Şehvetli ve Bütün Saray Kadınlarını Elde Etmiş Olmakla İtham Ediyor.

YAZAN;
NİYAZİ AHMET

Osmanlı saraylarında, sultan ve vezirler kadar, çok defa onlardan daha mühim rol oynayan bir zümre vardı: Haremağaları.

Onların vazifelerini biliyoruz. Sarayın en mahrem yerlerine kadar giriyor ve bilâkaydü şart verilen emirleri ifa ediyorlardı. Yalnız, tarihin sır olarak sakladığı bir nokta vardır: Haremağalarının sahteleri var mı idi?

Bu hususta elimizde ağaların bütün içyüzlerini en ince teferruatına kadar aydınlatan bir tek vesika vardır: Tarihi Teberdar. [1] Bu yazma kitaptan ağalara reva görülen birkaç kelime alalım: "Kara kâfirler, kara cellâtlar, kara hadım kâfirler, kara ifrit melûna benzer cellâtlar..„

İş bu kadarla kalmıyor. Müellif, bütün padişahlara nasihat ediyor:

"Sultanımız olan şevketlü ve azametlü padişahı âlempenah sultan Mahmut Han Gazi hazretlerinin ve badehu zuhur edecek padişahı âlempenah üzerlerine farzı ayındır ki, habasetleri hadisi resulullah ile sabit olan Beni Ham taifesini, yani siyah zencilerden olan Kara hadımları haremi hümayun tarafına uğratmayup menneyleyeler. Zira ol sureti ve cibilliyeti kara hainler, kâfir ve hınzırdan edna hınzırlerin haremi hümayunda olan bazı cariyelere habaset ettiklerine Haktaalâ cellecelâlühu hazretleri şahittir. Bu kara kâfirlerin habaseti şol mertebedir ki, her birisi birer ve ikişer cariyeye âşık olup her ne kazanur ise ol cariyelere harç ve sarfederler. Fırsat buldukça görüşüp biribirlerile muhabbet ederler. Eğer sual olunursa bu kara Tavaşilerde şehvet yoktur. Şehveti olmayan adam âşık olmaz ve avrete muhabbet etmez derseniz; bu kara kâfirlerin ol mertebe şehveti vardır ki, mürdar vücutları ayni şehvet olmuştur. Her birisi ikişer, üçer cariye satun alup odalarında hıfzederler,

[1] Tarafgirane yazılmış olduğu rivayet edilen yazma Teberdar tarihi, Köprülü kütüphanesinden, tetkik edilmek üzere, yazma kitapları tasnif komisyonu tarafından bir müddet evvel aldırılmış bulunmaktadır.

ve biribirinden kıskanup sakınırlar. Haremi humayunda âşık oldukları cariyeleri kezalik biribirinden sakınurlar. Benim âşık olup muhabbet eyledüğüm cariyeye ve odada olan cariyelerime nazar eylemiş deyu biribirleriyle kavga ederler. Şehveti olmayan kâfir

Saray Hareminde Cariyelerin bir hamam âlemi
(Bir Fransız sefirinin tablosundan)

ve hain bu hareketi eder mi? Tefekkür buyurula.„

Teber tarihi müellifi 1291 yılında Yeni saraya (Topkapı sarayı) girmiş ve on sekiz sene orada bulunmuştu. Haremağalarına nasıl nüfuz ederek onların sırlarına vakıf olduğunu şöyle anlatıyor:

"Birkaç kara kâfire ilmi şerif talim eyledik. Kelbi akur boğazına cevahir takmış olduk. Bu sebepten gerek şakirdlerimiz olanlar, ve gerek sairleri bu fakire muhabbet edüp mahremi esrar ittihaz etmeleri ile, cemi fesadlarına vukufu tam hasıl ettik. Şevketlû azametlû padişamızın malûmu olsun ki bu kara kâfirler nekadar salâh ve sadakat yüzünden görünürlerse, bir türlü itimat buyurulmaya. Bunlarda nikâh ile avret alma yoktur. Bunlar ehli perde değildirler.„

Kitap gene uzun uzadıya bu kara hadımların şehvetlerinden bahsettikten sonra:

"Ve dahi padişahlar üzerine farzı ayındır ki bu kara hain kâfir ve müfsitler dairei devlete uğratmayalar ve umuru devlete karıştırmayalar.„

***

Teberdar tarihi, birçok haremağası ve kızlarağasının saraydaki kadınlarla münasebette bulunduklarını kaydettikten sonra, bir de fetva sureti neşretmektedir:

Kadınlar haremağalarından gizlenmeli mi, gizlenmemeli mi?

İşte fetva:

— Namahrem olan kimesne mecbup olsa, yani Tavaşilerden olsa, gene haram mıdır?

Elcevap: Tamam adamlar ne mertebe haram ise Tavaşilere göstermek dahi oncileyin haram olur.

***

Acaba Teber tarihi müellifinin haremağalarından canı yandı da mı okadar şiddetli hücumlar yapıyor?.

Tarihin bir sırrı...

A N A

Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından neşrolunan bu mükemmel ve nefis aylık derginin 4üncü sayısı 15 Nisanda çıkmıştır. 5inci sayısı 15 Mayısta çıkıyor. Mutlaka takip ediniz!..

Dr. BESİM RUŞEN KANADLI ve UZUN BOY ŞAMPİYONU ÖMER

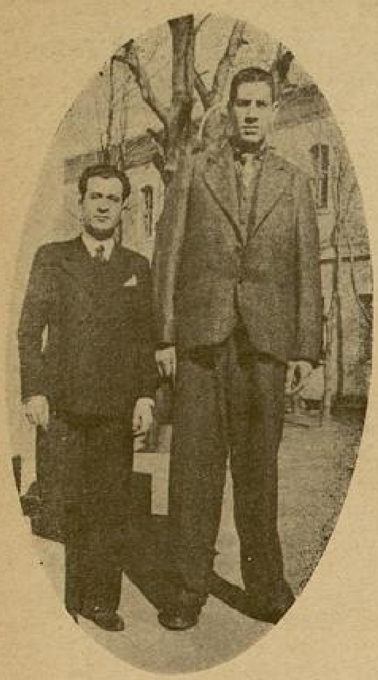

Dev Ömeri müşahedeye alan Doktor Besim Ruşen Kanadlı, Ömerin yanında bir bebek gibi kalıyor.

Yazan: SABİH ALAÇAM

Ömerin boyu, hastane bahçesindeki elektirik lâmbasıyle bir hizaya geliyor.

Uzun boy şampiyonu Ömer:

Yaşı itibarıyle henüz çocuk olan, fakat yetişkin insanların tepesinden bakan Ömer köyüne döndü.

Onu, spor yaptırmak için İstanbula getirtmişlerdi; ama, Çoban Mehmedin tabiriyle: "kof çıktı". Fakat, babası, köydeki bakkal dükkânını ağabeyinden daha iyi çevirdiğini söylüyordu. Demek ki, Ömer ve ailesi için teselli noktası gene mevcut: Pehlivan olamıyorsa bile, iyi bir bakkal yetişecek!

Ömer hastanede:

Ömer, Cerrahpaşa hastanesinin Dahiliye servisinde 10 gün müşahede altında kaldı, kendisinde görülen iri boy halinin marazî olup olmadığını, kalbinde ve sair uzuvlarında spor yapmasına mani bir arıza bulunup bulunmadığını tetkik ettiler.

Doktor Besim Ruşen Kanadlı:

Ömeri müşahede altında bulunduran Doktor Besim Ruşen Kanadlı idi. Bu enteresan hâdiseyi olduğu gibi anlamak ve anlatabilmek için Doktor Besim Ruşen Kanadlıyı aradım. Telefonla sordum

— Hastanede, dediler. Şimdi gelirseniz görebilirsiniz.

Sirkeciden Kocamustafa paşa otobüsüne atladım. Fakat ya otobüs çok yolsuz, yahut yollar çok bozuk. Bunlarla seyahat eden bir adam, muhakkak ki -nekadar sıhhatta bulunursa bulunsun!- hastaneye varıncaya kadar sarsılmaktan, benzin kokulu havayı teneffüs etmekten rahatsızlanacak! Yalnız, şu var ki, bu düşüncenin yanıbaşında bir teselli ışığı da peydahlanıyor: Çakıl taşlı yol, ilâç sızan koridorlar, merdivenler ve Doktor Besim Ruşen Kanadlı.

Yalnız kendisini bulmak kolay olmuyor. Arkadaşları:

— Polikliniğe inin, dediler.

Kapıdaki hademe:

— Veremlilerin koğuşunda, orada işini bitirdikten sonra da Dahiliye koğuşundaki hastalarına bakacak, buraya öyle gelecek cevabını verdi. Görmek istiyorsam beklemeli imişim!

Doktor Besim Ruşen Kanadlı

Oturacak yer aradım. Alçak tavanlı taş koridorun serinliğinde, göze hastalar daha çok görünüyorlar. Hepsi kederli. ve hepsi ya müthiş sükûtî veya müthiş geveze. Burada kimlerle ahbap olmadım. Asabiye doktorunu bekleyen bir okul öğretmeni, kucağındaki süt çocuğuna meme emziren Sarıgüzelli arne, sırtındaki cılız, sıska bir delikanlıyı -güya!- iki gündür taşıyan Tırnovalı köylü, müzekkeresiz geldiği için numara sırasını beklemeğe mecbur tutulan etfaiye çavuşu ve saire.

Fakat bu adamların hepsinden daha talisizmişim. Bu gün hem veremlilere hava vermek işi, hem Dahiliye koğuşundaki hastaların tedavisi bitmek bilmiyor; ve hem de poliklinikte muayene olacaklar tümen tümen! Doktor Besim Ruşen Kanadlının meşhur Fransız devlet adamı Edvart Heryo gibi vakti yok! Onun için burada uzun boylu konuşmak kabil değil. Çaresiz Çarşıkapıdaki muayenehanede buluşmak için sözleşiyoruz!

Aman vermeyen bir elçi:

Doktor Besim Ruşen Kanadlı beni güler yüzle karşıladı. Fakat Ömerin lâfını etmeğe vakit bulamadan da kapının zili çalınmağa başladı. Arkadan, nerede ise ölmek üzere bulunan bir hastanın elçisi karşımıza dikildi. Ben de şaşırdım, doktor da. Elçi yaman; aman vermiyor! Otomobil kapıda imiş. He-

men hareket etmemiz lâzımmış, yoksa felâket!

Meslek ve insanlık borcu, Şişliden Çarşıkapıya gelen hastayı tedavisiz bırakmamaktı. Fakat beni de atlatmak imkânı yoktu.

Yeni bir macera: Otomobilde mülâkat!

Bu iki zıddın telifi çaresini ben buldum. Doktora :

— Kalkalım, dedim ve peşisıra da otomobile atladım. Cebimden kâğıdı, kalemi çıkardım. Not alıyorum, soruyorum, gene not alıyorum. Fakat yazdıklarımı ancak ben okuyabilirim. Otomobil, son süratle gittiği için zıplıyor; harfler bazan Ömer kadar iri, bazan da Simon kadar cüce oluyor. Doktor Besim Ruşen Kanadlı bir yandan benimle, bir yandan da aman vermeyen elçinin endişelerini gidermekle meşgul!

Ve gidiyoruz : Sirkeci, Karaköy, Voyvoda caddesi ve ötesi!

Dr. Besim Ruşen Kanadlı diyor ki:

— Tarafımdan yapılan müşahede ve tetkikat neticesinde, Ömerdeki bu devlik halinin; kafanın içerisinde, Türkeğeri mevkiinde bulunan ve guddei nuhamiye denilen guddenin ön fussunun fartı faaliyetinden ileri geldiği görülmüştür. (Doktorlar ağdalı bir dille konuşmağı severler.) Etrafın dehamesile müterafik olan bu devlik hali bir andökrin teşvvüşünden mütevellittir. Bunlar ekseriyetle çabuk yorulurlar. Onun için spor yapmaları, ileride zuhuru muhtemel bazı hastalıkları intaç edebileceğinden, Ömerin de sükûnetli bir hayat geçirmesinin daha muvafık olacağı kanaatindeyim.

— Fakat, siz, boksör olabilir, demişsiniz.

— Bu onun arzusuna bağlıdır. Lâkin, şahsen ona da taraftar değilim. Esasen, Ömer, boksu yapsa bile, belki muvakkat bir zaman için muvaffak olabilir. Karnera gibi. Pekiyi bilirsiniz ki bugün spor adelî bir faikıyet meselesi değildir. Ayni zamanda kafanın da işlemesi lâzımdır. Halbuki bu tiplerde zekâ kıt olduğu gibi, çeviklik te pek okadar yoktur. Bu itibarla Ömerin boksta muvaffakıyeti, onu şampiyonluğa götürecek bir netice vermez.

— Devcüsse olanlar çok yaşarlar mı ve sıhhatları nasıldır?

— Bunlar, ekseriyetle fevkalâde uzun ömürlü olmazlar. Bu gibiler için, normal telâkki edilen bir çağda; meselâ şeker ve tüberküloz gibi hastalıklarla ihtilât ederek hayattaki rollerini bitirmiş olurlar.

Ömer, Eskiçağlarda gelseydi...

— Ömer yeryüzünde en büyük nimetlere mazhar olmak bakımından çok talisizdir. Eğer dünyaya gözlerini açmakta geç kalmamış olsaydı, bütün insanların, önünde secde ettiklerini görecekti! Çünkü, bunlara, akvamı iptidaiye zamanında -bir istisnaiyet teşkil

Doktor yazıcımıza izahat veriyor.

etmelerine mebni- Allah vekili veya Allahtan gelen bir mevhibeyi taşıdıkları zannile tapılırdı.„

Ömerin selefleri var mı?

— Bu gibi tipler, memleketimizde 8 - 10 senede bir çıkarlar. Nitekim, Ömer, benim gördüğüm üçüncü bir vakadır. Meselâ, bundan tahminen 10 sene kadar evvel de Hikmet isminde birine rastlamıştım. O, yukarıda anlattığım şekilde hastalanarak öldü. Vefatına tekaddüm eden günlerde, ihtilâtlı zamanında çok yiyiyor, çok idrar ve şeker çıkarıyordu. Gözleri, göz sinir lerinden bir takım tagayyürlerin hasıl olmasından iyi görmüyordu. Ayni zamanda dişleri de çabuk çürümüş ve dökülmüştü.„

Doktor Besim Ruşen Kanadlı bir hastasını muayene ederken.

Teşekkürsüz bir veda :

Otomobil Şişliye gelmişti. Bir sokağa saptık ve aman vermeyen elçinin işaret ettiği apartmanın önünde durduk. Artık mülâkata nihayet vermek lâzımdı. Çünkü, Doktor Besim Ruşen Kanadlı ile lâfı uzattıkça, elçi, bana karşı, üvey oğlunu suç üstünde yakalayan haşin bir üvey baba tavrı alıyordu. Sıvışmak, çabucak sıvışmak icap ettiğini anladım. Doktora teşekkür edemeden ve :

— Allahaısmarladık, sözünü yarı geveliyerek ve yarı yutarak kaçtım..

Tarihte Garip Vakalar :

Eski zamanlarda Papalar yüksek fiyatla Cennet anahtarlarını satarlar, müşterisiz de kalmazlardı.

Meğerse bizim tarihlerde de buna benzer bir vaka varmış...

İzah edeyim:

(Kaymakamı sadırâli) Köse Musa paşanın hainane tezviriyle valide kethüdalığından mazûl ve Bursada ikamete memur olan Yusuf ağa idam edilmiş ve metrûkâtından garip bir « Hücceti Şeriye » çıkmıştır. [1]

« Hücceti Şeriye » mündericatına göre Sadullah ağa namında bir zat ömrünün yedi senesini isimleri mazbut şahitler huzurunda Yusuf ağaya hibe etmiştir.

Bu alım satımı da Galata kadısı (Şeytan) Emin efendi « Huzuru şer'i enverde » tescil etmiştir.

Cevdet paşa merhuma göre, Yusuf ağa akılı kâmil senelerce yüksek makamları işgal etmiş olmağla beraber, Sadullah ağa da boş, cahil bir adam değildir [2].

Sadullah ağa, « Penbe hare » şarkısının nazım ve mürettibi, musikişinas, güzel sedalı, dirayetli bir zattır.

Yusuf ağa, bu alım satım için Sadullah ağaya yedi kese akçe vermiştir.

Eski bir atasözüne göre :

(Bir hile yap bin akçe al!)

derlerdi.

Sadullah ağa şüphesiz ki bu atasözüne göre hareket etmiş ve garibdir ki « Hücceti Şeriye » nin tarih tanziminden beş ay sonra ölmüştür.

« Hücceti Şeriye » tarihi 1211, Yusuf ağanın idam tarihi ise 1222 dir. Yusuf ağa, Sadullah ağanın ömür mikdarından istifade etti mi dersiniz?

Cevdet paşa merhum uzun uzun muhakeme ve mütalealar yürüttükten sonra bunun bir lâtife olmak ihtimalinde karar kılıyor.

Lâtife de olabilirdi.

Ne çare ki elde Galata kadısı (Şeytan) Emin efendinin üslubu mahsusla yazdığı (Ayet) li (Şuhudülhal) li Hücceti Şeriye mevcuttur. [3]

Ş. Yeşim

[1] "Hücceti Şeriye„ şimdi Noter senedi mahiyetindedir.

[2] Cevdet paşa tarihi cilt 8 S. 254.

[3] Hücceti Şeriyenin sureti Cevdet paşa tarihinin sekizinci cildinin zeylinde 6 rakamıyle aynen yazılıdır.

BİR DAMLA SU VERİN ?

YAZAN :

MÜKERREM KÂMİL SU

Genç kız klinikten çıktıktan sonra arkadaşları ile beraber yeni açılmağa başlayan bahar çiçeklerinin beyaz, penbe, açık filizi renklerle beneklediği ağaçlı yollardan kırlara doğru yürüdü. Bu gün birkaç operasyonda bulunmuş, bir haylı yorulmuştu. İki arkadaşı, gece gördükleri filimin mevzuunu münakaşa ediyorlardı. Kışın yüzü kavuran rüzgârından, dışarıda çalışmağa mecbur olanları sabahleyin sisli yüzü ile karşılayan kapalı günlerden sonra, kırlarda uyanmağa başlayan bahar, gönüllerde yaşamanın tatlı ve isimsiz zevkini kımıldatıyor; insana âdeta kuşlar, böcekler ve çiçeklerle beraber yeniden hayata doğduğu hissini veriyordu.

Ferda, ağaçların başlarında çiçekten gözlerini açan bahara gülümsiyerek :

— Yaşamak ne güzel, dedi.

Cavidan, dişleri arasında tatlı bir tangoyu yaratmağa çalışıyordu. Nükhet şen bir kahkaha ile dallarda sinen serçeleri ürküttü. Çantalarını küçük birer mektepli gibi sallayarak, şakalaşarak, gülüşerek kırların yeşile boyanmağa hazırlanan kucağında ilerliyorlardı.

Şosadan bir otomobil geçti. Klaksonun sesi ve havayı toz dalgası ile karıştıran hızı, genç kızları oldukları yerde biraz huylandırdı. Sonra, ufukta bir kuş gibi gözden silinen arabanın lâstik tekerlekleri hayal kanatlarının ucuna takılır gibi oldu. Üçü de ayrı ayrı kendi duyuş ve düşünüşlerinin yolları na açıldılar.

Dönüşte, tam şehre girilecek yolun ucunda başını iri bir taş üstüne dayayarak uyuyan, partal kıyafetli bir adama rastladılar.

Tatlı bir sarhoşluk içinde geçen bu güzel akşam gezintisinin keyfi kaçmıştı. Ona seslendiler, kim olduğunu, niçin sokakta yattığını öğrenmek istediler.

Ferda, yere çömelerek tiksinti duymadan adamın yırtık paltosuna ellerini sürerek onu yerinden kaldırmak istedi. Taşı yastık yapan adamın saçı sakalına karışmıştı. Saçları kirli, gömleğinin önü paramparça ve elleri korkunç denecek kadar titremekte idi. Genç kızın acıma ve okşama ürpertileri ile dolu sesine, yavaş yava şgözlerini açtı. Aralarına kır düşmüş ve yer yer dökülmüş kirpiklerin arasından iki elâ göz şaşılacak bir pırıltı ile göründü.

Üçü de bu yorgun, hasta ve yaşlı adamın harikulâde güzel gözlerine şaşkınlıkla baktılar. Adam inler gibi :

— Bir yudum su, dedi. Ölüyorum. Bana bir damla su verin.

Ferda silkindi. Bu seste kalbini acıtan bir mana vardı. Ölüme giden bir adama yardım etmek için içi titriyordu. Koşarak şehrin dar sokaklarına daldı. Önüne gelen küçük bir kahveden bir bardak su alarak hastanın yanına koştu.

Cavidan :

— Hastaneye kaldırmalı zavallıyı, dedi.

Nükhet :

— Belediyeye haber vermek daha doğru, diye düşündü.

Ferda, yoldan geçen bir arabayı eli ile çevirdi. Ne yaptığının farkında olmıyan bir insan dalgınlığı ile arabacıya ve arkadaşlarına kısaca isteğini anlattı.

Hasta, on dakika sonra Ferdanın evindeydi...

Annesi her akşam yorgun dönen kızının dinlenmesi için oturma odasında ona bir kahvaltı hazırlardı. Mevsim çiçekleri ile süslü masanın üstünde onun en sevdiği pastalar, bademle pudra şekeri ve çörekotunun karışması ile yapılan şekerlemeler ve iyi demlenmiş çay bulunurdu.

Genç kız üstünü değişip temizlendikten sonra yumuşak divanına oturur, günlük gazetesini, gelmişse abone olduğu mecmuaları karıştırarak ve çok defa annesi ile konuşarak hem kahvaltı eder, hem dinlenirdi.

Bu akşam kızının gecikmesi ile zaten kaygılanmış olan anne, araba sesini duyup, Ferdanın sararmış yüzü ile karşılaşınca büsbütün heyecanlandı.

Hastayı soyup temizlemeden herhangi bir yere yatırmanın imkânı yoktu. Her zaman son derece titiz olan, evin temizliği ile inceden inceye ilgili bulunan genç kız, çamaşır dolabının başına geçerek birkaç çarşaf çıkardı. Hastayı sararak divana uzattılar. Doktora haber gönderildi.

Bayan Nadire hasta ile yalnız kalıp ta onun sakalı uzamış yüzüne dikkatle bakınca olduğu yerde vurulmuşa döndü. Elleri titriyor, soluğu kesilecek gibi oluyordu. Şaşkınlıktan biraz sıyrıldığı dakikada içinden gelen ilk his, bu partal kıyafetli adamı kollarından tutup sokağa atmak arzusu idi. Hasta, karşısındaki kadının yüreğinde kopan fırtınayı sezmiş gibi, gözlerini açarak içi acıtan, ruhun çetin duvarlarını tırmalayan bir sesle :

— Bana bir damla su verin, diye inledi.

Bayan Nadire uykusunda yürüyen bir hasta gibi masanın üstündeki sürahiye yaklaştı Hastanın çatlamış dudaklarında titreyen su damlalarına bakarak içini çekti.

Küçüklüğünde (eden bulur, inleyen ölür) diye bir atasözü duyduğunu hatırladı. Tanrı diye taptığımız büyük kuvvetin hiçbir öcü almadan bırakmadığını, kötülük edenin de bir gün mustarip olacağını düşündü.

Adam ne konuşacak, ne de karşısındakinin kim olduğunu anlıyacak bir halde idi. Bayan Nadire buna sevinmekten kendini alamadı. Çünkü kızının, geçmişte kalan bu feci hatırayı bilmesini, öğrenmesini istemiyordu. İstemezdi de...

* * *

Doktor ellerini yıkarken:

— Ancak bir iki saat yaşayabilir, dedi. Kalp çok yorgun. Hemen hastaneye kaldıralım.

Ferda, sorusunun manasızlığını farketmiyerek :

— Hastaneye kaldırılırsa kurtulacak mı doktor? dedi.

— Çok hislisiniz Bayan Ferda. Sokakta rastladığınız bir hastaya karşı bu kadar teessüre kapılmak biraz fazla değil mi? Siz ki stajını yapan bir doktorsnunz!..

— Belki onun da bir yuvası, bir karısı, ne bileyim belki de çoluğu çocuğu vardı. Bunu düşündükçe içim parçalanıyor.

— Orası öyle. Hayatın bağrına kulağımızı dayarsak mutlak ki kahkahadan çok hıçkırık ve inilti duyarız. Her işi oluruna bırakmalı. Ölümden kim kurtulacak ki ?..

— Şu halde hastanın burada ölmesini tercih ediyorum doktor.

— Niçin ?

— Son dakikalarında onu tekrar niçin sarsmalı?

— Orası doğru.. fakat ben çok üzüldüğünüzü görüyor, sıhhatinizi düşün-

düğüm için böyle konuşuyorum Ferda.

Genç kız doktorun yüzüne baktı. Artık konuşmadılar. Annesi başını beyaz bir örtü ile sarmış, hastanın başucunda Kurân okuyordu.

Ferda sebebini ve manasını anlamadığı bu din sahnesine, gözlerinden düşmeğe hazır içli yaşların bulanık çerçevesinden bakıyordu.

Ağlayan gözlerin sisi ile ruhu göl gelemek, ıstırap çeken yüreklere gönlünden vermek ve her derdin sızısını benliğinde duyarak ürpermek niçindi?

Hayata henüz başlamış denecek kadar gençti. Doktor çıkalı henüz bir yıl bile olmamıştı. Mesleğini seviyor, inilti, ameliyat, ölüm ve ilâç kokuları karşısında dayanık gösteriyordu. Küçük evinde her isteğini yerine getiren fedakâr bir annesi vardı. Hayatının sızıltı veren bir köşesi olmamakla beraber, ruhunda neş'eden çok yese yer veren bir kudretin sesini her zaman duymuştu. Gamsız olmak, duymamak, görmemek ve içlenmemek elinden gelmiyordu!.

Yaratılış meselesi!

Annesi Kurânı kapadıktan sonra inleyen hastanın yüzüne eğildi. Ferda ıslattığı pamukla hastanın kavrulmuş dudaklarını ıslatmağa çalışıyor, fakat onun yanan içini serinletemiyordu.

Bir aralık, üç genç kızın da harikulâde güzel buldukları gözler açıldı. Ölümün sırlı derinliğine bakan bu gözlerde renk, ışık, duyuş ve görüş kalmamıştı. Artık onlar hiç birşey ifade edemiyecek kadar camlaşmıştılar. Hasta nihayetsiz bir korkunun hümması içinde göğsünü yumruklamak, avuçlarını kalbine daldırarak oradan birşeyleri boşaltmak, birşeyi söküp almak istiyordu. Onu güç yatıştırdılar.

Bayan Nadire hastanın sayıklamalarını kızının duymaması için zorla odadan uzaklaştırdı.

— Hayatımda bir genç kıza ettiğim fenalığın acısını daima çektim. Ben temiz bir kıza kıymış, onun mukaddes varlığını çalmıştım. O, beni affetmedi. Ben ölüme ne yüzle çıkacağım? Gelme... Yaklaşma...

Bayan Nadire tutamadığı hıçkırıklarla sarsılıyor, hastanın sesini boğazında boğmak için elleri kımıldıyor, titriyor, fakat ona birşey yapamıyor,

Nihayet son dakika... Ölüm bazan okşayarak, bazan da tırmalayarak alır insanı.

Hasta dayanılmaz bir buhran içinde tavana dikilen gözlerini yavaş yavaş kapadı. Dudaklarında hayat bulan son ses:

— Yüzkaramla ölüyorum, cümlesi oldu.

Bayan Nadire hayatını kıran, yaşayışını ebedî bir azaba bağlayan kalpsiz adamın gözlerini yumdu. Çenesini bağladı ve örtülerini, tükenen bir ömür kırıntısının üstüne çekti.

Odadan çıkarken tekrar döndü:

— Seni affediyorum, dedi. Kin ve nefret belki ancak yaşayanlar için beslenebilir. Mademki öldün, ruhunun dinlenmesini dilemekten başka birşey yapmamalıyım.

Dışarıda ağlayan kızını kollarına aldı.

— Çocuğum, niçin kendini böyle üzüp hırpalıyorsun? Bu adam kim? Bir yabancı değil mi? Gözlerini bu yersiz yaşlarla yakmak, niçin yavrucuğum?

— Babam aklıma geldi anne.. onun bizi bırakıp gitmesini hiçbir zaman affetmemiştim. Fakat şimdi böyle düşünmiyorum. Hasta olması, belki de bu zavallı gibi bir yol kıyısında, bir taş üstünde can çekişmesi ihtimali aklıma geliyor. Ve bilsen nasıl içim yanıyor. Onu bulmağı, babamın hayatını öğrenmeği ne kadar isterdim annecim.

— Onu sen de, ben de unutmalıyız yavrum. Bizi hiçe sayarak giden bir vefasız için ıstırap çekmemiz lüzumsuz olmaz mı?

— Onu sevmiyor muydun anne?

— Çok.

— Nasıl kıydı sana?.

— O da bir erkek değil mi?

—Bütün erkekler fena mıdır, hepsi de kalpsiz midirler anne? Bu ne korkunç şey...

— Hayır çocuğum. İçlerinden fena olanları vardır ki bir dakikalık zevk için çok defa bütün bir ömre kıymaktan kaçınmazlar. Bunlar boş hayaller, lüzumsuz düşünceler yavrum. Haydi, biraz dinlen.. elini yüzünü yıka.. sen gül, mesut ol ki hayatı kırık bir saz gibi inlemekle geçen annen de gülsün. Sen benim dünyamsin.. Ben soluk alışımın manasını seninle öğreniyorum.

* * *

Gündelik yaşayışları yoluna girmişti. Ferda işine gidip geliyor, evinde ölen hastayı ve ölüm dakikasında varlığını saran acı düşünceleri unutmuş görünüyordu.

Bayan Nadire her gece kızının örtülerini düzeltip odasına döndükten sonra sabahlara kadar bu hazin sonucu düşünmekten kendini alamıyordu. Varlığını hayalinin enginine kapıp koyuverdikten sonra yirmi yıl geriye dönüyordu:

Küçük bir mektepli kız. Güzel ve gösterişli.. çantasında taşıdığı kitaplardan, defterlerden başka kafasını avlayan birşey yok hayatında. Günün birinde gözlerinin iki elâ kıvılcımı ile karşısına çıkan, yolunu gözleyen, her genç kız gönlünü ardında sürüyen bir erkek, kalbinin çetin kapısını zorluyor. Yalvarma, gözyaşı, ölümle ürkütme.. henüz çocuk denecek kadar taze bir kızı kandırmak için öne sürülen eski zaman edebiyatı!

Gizli bir sevginin alev alışı, gezmeler, kırlarda buluşmalar.. nihayet yakıcı bir yaz güneşinin kırları kasıp kavurduğu bir saatinde ziyan olan gençliğinin, en mukaddes varlığının hüsranı ile inlemeler, gözyaşları... Günler geçiyor. Yolunu gözlediği genç adam ateşi alınmış bir mangal gibidir artık. Genç kız için kurtuluş yolu nerede?

Bunu düşünemiyor. Bir gün yüzkarasının, aylardan sonra cemiyetin de yüzüne bir çamur gibi sıçrayacağını anlayınca çılgına dönüyor. Şehrin kıyısından geçen nehre kaldırıp atıyor kendini.

Gözlerini açtığı zaman orta yaşlı bir adamın yavaş yavaş saçlarını okşadığını görüyor:

— Zavallı yavrum. Kendini öldürecek kadar acı çekiyordun öyle mi? Suçun veyahut derdin ne olursa olsun seni kurtarmak lâzım.

Bu sözleri rüyada mı, yoksa öldüğü için toprakların altında mı duyuyor?

— Hayatından bir yolcu gibi gelip geçeceğim. Seni kurtarmak için böyle hareket etmek lâzım. Bu kadar genç, bu kadar güzel bir kızın babası yerinde bir adama kısa bir ân için olsun eş olması ne gülünç! çok geçmeden evleniyorlar. Genç kızın içini kemiren ayıbından ailesi birşey sezmiyor. İşin meydana çıkmaması için uzun bir geziye çıkıyorlar. Altı ay sonra Ferdacık başka memleketlerde doğuyor. Ne Ferda, ne de kızın anası ve babası hiçbir zaman işin içyüzünü öğrenmiyorlar.

Feyzi bey, isminin koruyuculuğuna lüzum kalmadıktan sonra çıkıp gidiyor. Yakın ve uzak herkes onu kalpsizlikle itham ediyorlar. Bu kadar genç ve güzel bir kadını, kucağında minimini yavrusu ile bırakıp gittiği için ona alçak ve vicdansız diyorlar.

Nadireye karşı hayat, kızı içi katlanmağa ve taşımağa mecbur olduğu bir yüktür. Yavrusunu saadeti için çalışmak en büyük ülküsü.

Bayan Nadire geçmişte kalan bu hazin hatırayı düşünürken kalbini dolduran bir sevgenlik ateşi ile yerinden kalkıyor. Kızının karyolasına yaklaşarak onun soluk alışlarını dinliyor.

Bu oya gibi ince yüz, bu gür kirpikler, bu çene ve bu kaşların manası tamamen o... Bu benzeyişile bütün haya-

(Arkası 21 inci sayfada)

No. 3

— Filhakika Gladis Eysenak benim için çok iyi bir dosttu. Kendisini çok severdim. Şimdi de kendisine karşı derin bir sempatim ve bittabi nihayetsiz bir merhametim vardır.

Bu sözlerin iyiliğini göstermek ve maznunun da kendisine karşı tebessümle mukabele etmesi için gülümseyerek ona baktı. Gladis büyük bir gayretle başını doğrulttu ve devamlı, sert bir bakışla şahide baktı; ağzı, acı bir çizgi yaparak sıkıştı. Bir saniye iki kadın gözlerile ölçüştüler, sonra maznun üşüyerek mantosunun yakasını kaldırdı, yüzünü gizledi.

— Arkadaşınızın hissî hayatından malûmatınız var mıdır?

— Vallahi sayın Bay reis, kadınlar arasındaki dostluğun ne demek olduğunu bilirsiniz. Gevezelik edilir, biribirlerine terzi adresleri verilir, beraber çıkıp gezilir; fakat esrar tevdii nadirdir. Bittabi herkes gibi ben de Gladisin kont Monti ile olan münasebetine vakıftım. Ancak kont Montiden başkası için sarahatle birşey söyliyemiyeceğim.

— Kont Montinin izdivaç teklifini arkadaşınızın niçin birdüziye redettiğinden haberdar mısınız?

Janin Persye omuzlarını silkerek cevap verdi:

— Hürriyetini nasıl istimal ettiğine bakılırsa serbest kalmağa büyük bir ehemmiyet ve kıymet verdiğini zannediyorum.

— Lütfen bu sözlerinizi tasrih eder misiniz?

— Allah muhafaza etsin.. fena birşey söylemek istemiyorum.. yalnız umumun bildiği şeyleri tekrar ediyorum: Gladis fevkalâde koket bir kadındı ve kendisine flört edilmesini, kendisine hürmet gösterilmesini herşeyden çok severdi; fakat bu da bir cürüm sayılmaz.

— Evet, iş orada kalırsa.

— Kocamla benim, kont Montiye karşı büyük bir dostluğumuz vardı ve böyle bir izdivacın, fikrimce, her ikisi için bir felâket olacağını kendisine söylemiştik.

— Fakat buna mukabil ikisi de rabıtalarından memnun görünüyorlardı.

— Gladis öyle görünüyordu. Ama zavallı öyle fecî bir kıskançlığa tutulmuştu ki...

Bundan başka, haricen çok sakin görünmesine rağmen, çok hiddetliydi. Faciadan haberdar olunca hiç şaşmadım... Gladisin, içinde her zaman bir trajedi gizlediğinde şüphem vardı. Çok esrarengiz halleri vardı, birşey üzerinde gayri makul şekilde ısrar ederdi. Erkeklerden, mâalesef bugün artık imkânsız olan bir sadakat beklerdi.. Güzelliğinin haklı gösterdiği bir taahbüt isterdi, fakat yaşı... İşte bütün bunları anlamak istemiyordu. Dostunun kendisine karşı olan aşkının artık geçmiş olduğunu.. ona karşı bittabi çok sağlam bir muhabbeti bulunduğunu.. kendisi için müsamahakâr davranmanın zamanı geldiğini anlamak istemiyordu. Diğer taraftan kendi hissî hayatı da çok dolu olduğundan, bütün bunlar ahlâkı üzerine tesir ediyor.. onu meyus ve hadit yapıyordu.

— Bize, cinayete tekaddüm eden geceden bahseder misiniz?

— Kocamla birlikte akşam yemeğini lokantada yemiş ve sonra kont Monti ve Gladisle bara gitmiştik. Orada söylemeğe değer hiçbir vak'a geçmedi. Şampanya içtik, dansettik ve sabaha karşı eve döndük.

— Maznun sinirli ve müteheyyiç görünüyor muydu?

— O gece bana fevkalâde sinirli ve heyecanlı gibi göründü. Monti çok masumane bir surette bir kadına baksa, yahut yanındaki kadına alelâde bir kompliman yapsa, hemen sararıp titriyordu. Emin olunuz ki insana acımak hissi veriyordu. Onu teskin etmek istiyordum, fakat nasıl? Yalnız ayrılacağımız zaman onu bütün kalbimle kucakladığımı hatırlıyorum; ve bu hareketimle ona karşı olan sempatimi gösterdiğimi anladığını zannediyorum. O vakıttanberi zavallı kadının çektikleri ni düşününce bu anî hareketime ve ona muhabbet gösterdiğime şimdi memnun oluyorum.

— Bernar Marteni maznunun evinde gördünüz mü?

— Hiçbir zaman.

— İsmini işittiniz mi?

— Hayır.

— Gerek doğrudan doğruya maznundan, veyahut başka birisinden onun birisile münasebette olduğunu işittiniz mi? Tereddüt mü ediyorsunuz? Hakikatı söylemeğe mecbur olduğunuzu unutmayınız.

Janin Persye sinirli hareketlerle eldivenlerini çıkarak:

— Cidden ne söyliyeceğimi bilmiyorum, dedi.

— Sadece doğruyu söyliyeceksiniz Madam, sizi isticvap ettiğimi tercih mi ediyorsunuz?

İstintak esnasında bu işe şaşmadığınızı, böyle birşeyin vukuagelmesi mukadder oluğunu ve madam Eysenak'ın ergeç bir dolandırıcının ağına düşeceğini tahmin ettiğinizi söylemiştiniz.

— İstintak esnasında böyle söylemişsem doğrusu da budur.

— Bu sözlerinizi tasrih ediniz Madam. Buraya, Adliyeyi tenvir için geldiniz.

— Böyle söylemekle, bu zavallı ka-

dının gittiği bir.. evden bahsetmek istemiştim.

— Bir randevu evinden mi bahsediyorsunuz?

— Evvet. Ne kadar acaip ve anormal de olsa, zavallı arkadaşımın ahlâkının patolojik tarafını aydınlatmağa yarayacak olan bu münasebetleri, adaletin gözünden kaçırmanın doğru olmadığını zannediyorum.

Reis Gladis Eysenak'a baktı.

— Bunlar doğru mudur?

Kadın yorgun ve bitkin bir tavırla cevap verdi.

— Evet.

Reis, geniş kırmızı kollarını ağır ağır havaya kaldırdı:

— Orada ne ayıp bir zevk aramağa gitmiştiniz? Henüz güzelken ve kibar bir adama bağlı iken, ne gibi sebepler sizi böyle geçici yataklara sürükledi? Zengindiniz, bunu yapmak için, hattâ mâalesef çok defa kadınları düşüren para zaruretiniz de yoktu. Buna cevap vermek istemiyor musunuz?

Maznun yavaş bir sesle mırıldandı.

— İnkâr etmiyorum.

— Şehadetiniz bitti mi Madam?

— Evet Bay!. Yalnız, bu zavallı kadına karşı merhametli davranmasını hey'eti hakimeden rica edebilir miyim?

— Bu, müdafaa avukatına ait bir iştir; sizin değil. Çekilebilirsiniz Madam.

Kadın, dışarıya çıktıktan sonra şahitler sırasıyle hey'eti hâkimenin önünden geçtiler. Bunlar aşağı sınıfa mensup kimseler, otel kapıcısı ve şoför gibileri idi. Gülün ve acemi bir tarzda şehadet ediyorlardı; fakat hepsi de, görünür şekilde ve ellerinden geldiği kadar Glâdisin suçunu hafifletmek istiyorlardı. Bunlardan sonra doktorlar geldi. Kimisi maznunun aklî vaziyetinden bahsettiler. Sinirli, seriülinfial, ancak fikren tamamile sağlam ve harekâtından mes'ul„ dediler. Diğerleri maktulün cesedini tarif ettiler.

Dinleyenler yorulmuştu. Şahitlerin konuşma tarzları, seslerinin ahengi ve sözlerindeki en ufak hususiyetler salonda sinirli ve boğuk gülüşlerin yükselmesine sebebiyet veriyordu.

— Öteki şahidi getiriniz.

Bu, yaşlı, sarı yüzlü, gümüş saçlı bir adamdı. Ağzının iki tarafında, vücudunun yıpranmış olduğunu gösteren derin çizgiler vardı. Onu görünce maznun derinden içini çekti ve önüne doğru eğilerek ihtiyara dikkatle baktı. Ağlıyordu. İhtiyar yorgun, kendisini bırakmış ve bütün ayıpları kabul etmiş gibi bir hali vardı.

— İsminiz ve soyadınız nedir?

— Klod Boşan.

— Yaşınız

— Yetmiş bir

— Sanatınız?

— Yoktur

— Sesinizin heyeti hâkime tarafından duyulabilmesi için biraz yüksek konuşmanız lâzımdır. Bu gayreti sarfedecek halde misiniz?

— Evet Bay reis. Affınızı rica ederim. İhtiyar ve hastayım.

— Oturmak istiyor musunuz?

Şahit bunu reddetti.

— Maznunun yakın akrabasından, hâtta hayatta olan biricik akrabasısınız değil mi?

— Gladis Esyenak'ın babası Burnera idi. Ben de Feresa Burnera isminde bir kızla evlenmiştim. Karımın babasıyle Gladisin babası kardaştılar. Montevideo da zengin gemici idiler, Gladisin babası çok akıllı ve malûmatlı bir adamdı. Fakat maalesef karısından ayrılmış olduğu için Gladis, biraz müşkülpesend ve acaip huylu olan annesinin yanında büyümüştü. Akrabalarıyle bütün münasebetlerini kesmişlerdi. Karım amcasının kızını ilk defa bir seyahat esnasında görmüştü ki, o zaman Gladis çocuk denecek bir yaşta idi. Karım onu, birkaç ay bizimle birlikte Londrada geçirmek için davet etti.

— Bu davet hangi tarihte oldu?

Şahit susmuştu Lâmbanın altında sararmış ve harap olmuş gibi görünen maznunun yüzüne merhametle baktı. Kadın meyus bir tavurla başını önüne eğdi. Bunun üzerine şahit içini çekerek cevap verdi.

— Çok eskidir.. tarihi hatırlamıyorum.

— O zaman maznunun nasıl bir ahlâkta olduğunu heyeti hakimeye izah edebilir misiniz?

— O zaman çok munis ve neşeliydi. Kendisine iltifat edilmesini, kur yapılmasını herşeyden çok severdi.

— Kendisile görüşmekte devam ettiniz mi?

— Bazı bazı... Gladis, Rişar Eysenakla evlenmişti. Birdüzüye seyahat ediyordu. Parise geldiği zaman kendisini gidip görmekte kusur etmezdim; ancak ben de Parise nadiren gelirdim. Karımın sıhhati nazik olduğu için senenin birçok aylarını İsviçre'de geçirirdik. Oğlum Olivye çok defa onlara giderdi. Maamafih, 1914 senesinde, maznunun kızı zavallı Mari Terezin ölümünden evvel Antibes'den geçerken onlarla buluştum. Ondan sonra tekrar Veveye' gittim ve oğlum harpte öldükten sonra daimî surette orada yerleştim. Ondan sonra Gladisi görmedim.

— Demek oluyor ki, yirmisinden sonra onu şimdi ilk defa görüyorsunuz.

— Evvet Bayım.

— Sizi buraya şahit olarak çağırmamızın sebebi, maznunun ikametgâhında taharriyat yapıldığı esnada size hitaben yazılmış olan bir mektubun bulunmasıdır. Bu mektup elimizdedir ve mahkeme huzurunda okunacaktır.

" İmdadıma koşunuz... Sizi çağırdığıma hayret etmeyiniz... Şüphesiz ki beni unutmuşsunuzdur. Fakat dünyada sizden başka kimsem yoktur. Etrafımda herkes ölmüştür.. dünyada yapa yalnızım. Bazı dakikalarım oluyor ki kendimi, sağlığımda diri diri derin bir kuyuya, bir yalnızlık uçuruna gömülmüş zannediyorum... Benim nasıl bir kadın olduğumu ancak siz hatırlıyorsunuz. Utanıyo-

— Cidden ne söyliyeceğimi bilmiyorum?!.. dedi.

rum.. ölesice utanıyorum. Fakat sizi çağıracak cesareti bulmak istiyorum.. sizi.. beni vaktile sevmiş olan sizi...„

— Bu mektup kapanmış ve zarfın üzerine sizin İsviçredeki adresiniz yazılmış; fakat gönderilmemiştir.

Klod alçak bir sesle:

— Çok teessüf ediyorum, dedi.

— Maznun... Akrabanıza sırrınızı söylemek mi istiyordunuz?

Kadın çok büyük bir gayret sarfederek ayağa kalktı ve başını eğdi:

— Evet...

— Ona, Bernar Martenden mi bahsedecekdiniz? O çocukla olan münasebetinizin sizde uyandırdığı üzüntü ve korkulardan bahsederek ondan nasihat mı istiyecektiniz?

Bu ilk hissinizi dinlememeniz çok şayanı teessüftür.

Kadın omuzlarını kaldırdı:

— Belki...

— Şahit... Maznun son zamanlarda size yazdı mı?

— Hiçbir vakit... Ondan son aldığım mektup, kızının ölümünü haber veren kâğıttır.

— Maznunun katil filini yapacak kabiliyette olduğunu zannediyor musunuz?

— Hayır Bay reis!

— Peki.. teşekkür ederim.

Şahit dışarıya çıkarıldı. Başka şahitler geldi. Gladis vakit vakit başını kaldırarak bir dost yüz arıyordu. Birkaç saat evvel tecessüslerile onu üzen yüzlerde bile şimdi bir yorgunluk, bir lâkayıtlık vardı. Halk artık usanmıştı. Dışarının sesleri, dalgaların kenarlara çarpmasını andıran boğuk akislerle mahkeme salonuna kadar geliyordu.

Halk, maznunun sapsarı ve titrek yüzünü artık soğuk nazarlarla süzüyor, demir parmaklıklar arasında olduğu için başkasına zarar vermiyecek olan vahşî bir hayvan gibi, onu seyrediyor ve onun hakkındaki fikirlerini biribirlerinin kulağına fısıldıyordu:

— Ne sukutu hayal! bir de onun güzel olduğunu söyliyorlardı... İhtiyar bir kadına benziyor.

— Haksızlık etmeyin, aylarca hapiste yattı. Sonra da yüzüne bir dirhem boya koymadı; çektiği üzüntüler ve işkenceler de caba, onun yerinde sizi görmek istedim...

— Teşekkür ederim...

— Kibar hali var doğrusu.. vücudu da ince... ellerine bakınız, ne güzel... adam öldüren elleri...

— Bu kadar kolaylıkla adam öldürülür mü?

— İşte isbatı meydanda...

En arka sıralarda bir kadın içini çekti:

— Monti gibi bir dostu aldatmak ha!

Şimdi dinlenen şahitler Bernarı tanıyan adamlardı. Fakat halk artık onları dinlemiyordu. Bu davada salondakileri alâkadar eden ancak maznunun kendisi idi. Maktul soluk bir gölgeden ibaret kalıyordu. Umumî lâkayıtlığa rağmen maktulün 1915 senesinde Reix de meçhul ana ve babadan dünyaya geldiği ve bilâhare Marten isminde bir Metridotel tarafından evlâdı manevî olarak kabul edildiğini ve bunun 1919 senesinde öldüğünü ve karısı Bertanın 1932 senesine yani ölünceye kadar küçük Bernara evlât gibi baktığını ve onu kendi hayat şartlarından daha yüksek şartlar içinde büyüttüğü öğrenildi.

Mahkeme, maktulün hocalarından birini dinledi:

— Sükûtî.. meyus.. karanlık ruhlu.. müstesna bir zekâ sahibi.. bilâhare bir dâhi olacağını gösteren alâmetler.

“Fakat bunlar, zavallı çocuğun ilk gençlik devresine girmekte olduğu sırada kendi hususî notlarım arasında gördüğüm satırlardır. Ondan sonraki halini, hatıralarıma müracaat ederek izah edebilirim. Çocukken, ancak dâhilerde görülen derecede büyük olan sabır ve azimkârlığını, sonradan basit bir eğlence gibi kullanmağa başlamıştı. Onun yegâne hırsı, bir müşkülü yenmek idi. Bu müşkül bir defa ortadan kalkınca artık onun için kıymetten düşerdi. Meselâ, çocukken bir arkadaşıyle yaptığı iddia neticesinde kendi kendine üç ay içinde ve lûgata bakarak İngilizce öğrenmişti. Fakat lisanı bir parça öğrendikten sonra birdenbire tahsilini bıraktı, bir daha da bir tek İngilizce kelime söylemedi. Doğuşunda riyaziyeci ve sınıfının her zaman birincisi olduğu halde edebiyat fakültesine girdi.

Bir başkasının tesiri altında kalması pek güçtü. O, ne iyi arkadaşla görüşünce iyileşen, ne de fena kimselerle temas neticesinde ahlâkı bozulan insanlardandı. Kendi hususî kanununa tabi olarak yaşardı.

Mütevazidi. Maddî zevklerden uzak kalmak isteyen bir keşiş hali vardı denebilir. Yükselmeği çok isterdi. Zengin bir kadının dostu olmak, onun ahlâkına zıt gelen bir roldür. Mutlaka salon kadınının perestişi onu cezbetmiş olmalıdır. Doğuşundaki karanlığın esrarı onu her zaman pek üzer ve kibar âleminde bir mevki sahibi olmak isterdi.

“Onun hayatına malolan bu dramın vukuunudan çok müteessifim; çünkü onun parlak bir istikbali olacağını tahmin ediyordum.„

— Öteki şahidi getiriniz.

Bu, yirmi yaşında Levanten tipli bir delikanlı idi. Fena kesilmiş saçları, kuru ve ateşli bir yüzü vardı. Çok çabuk fakat biraz kekeleyerek konuşuyordu. Ecnebî şivesinden çekinmekte olduğu şüphesizdi.

— İsminiz?

— Konstanten Slotis.

— Yaşınız?

— Yirmi.

— Sanatınız?

— Tıbbiye talebesiyim.

— Maznunun ne akrabası ne de müttefikisiniz değil mi? Onun hizmetinde de bulunmıyorsunuz. Doğruyu söylemekten çekinmeden ve hiçbir kine kapılmadan sadece doğruyu, yalnız doğruyu söyliyeceğinize yemin ediyor musunuz? Elinizi kaldırıp “yemin ediyorum„ deyiniz. Bernar Marteni tanıyor mıydınız?

— Biribirimizle oda komşusu idik.

— Size sırlarını söyledi mi?

— Hiçbir vakıt.. Böyle birşey yapacak tipte değildi. Çok konuşmazdı.

— Fikrinizce nasıl bir insandı?

— Soğuk lâtifeci.. şedit.. arkadaş olmaktan hoşlanmayan bir insandı.

Müşterek kadın ve erkek arkadaşlarımız vardı. Herkes onun hakkında benim söylediğim şeyleri söyliyecektir.

— Müzayekada mıydı?

— Herkes gibi.. yani talebe mahallesindekilerin hepsi gibi Bay reis. Orada ayın biri ile beşi arasında yaşanır.. işte o kadar.

— Sizden ödünç para aldı mı?

— Hayır; fakat bunu yapmak istese de müşkülâta uğrayacaktı, bizde bir atalarsözü vardır: Kuru nehirden su doldurmağa gidilmez.

— Ölümünden bir müddet evvel onda parasının artmış olduğu hissini verecek bir hal gördünüz mü?

— Hayır Bayım.

— Maznunu Bernar Martenin evinde gördünüz mü?

— Bir defa gördüm. 13 ilkteşrin 1934 tarihinde.

— Hatıranız çok kuvvetlidir.

— Ertesi günü bir imtihanım vardı ve bu kadının kokusu o kadar tatlı idi ki kapımın altından geçerek beni çalışmaktan mennediyordu. Ertesi günü çok fena bir not aldım. İşte, hatıralarımın vazıh olmasının sebebi budur.

Salonda gülüşmeler oldu. Slotis devam etti.

— Dışarı çıktığı vakit, itiraf ederim ki kapımı açıp baktım. Onu iyi tanıyorum, çok güzel bir kadındı.

— Arkadaşınızın yanında uzun zaman kaldı mı?

— Yarım saat.

— Bu ziyaretten Bernara bahsettiniz mi?

— Evet, aynı akşam ona bir kahvede rastladım. İkimiz de bir parça sarhoştuk zannederim. Ona: “Azizim, iyi kapıya çattın„ dedim. Güldü. Gülerken yüzü sert bir mana alıyordu.

— Arkası var —

ELAZIK

●

Kuruluş Tarihi Henüz Bir Asrı Geçmeyen Bu Güzel Kasaba, Daha Şimdiden Pek Asrî ve Mamur Bir Çehre Takınmıştır.

Yazan: Ali Enver Toksoy

Bir zamanlar Doğu Anadolunun en mühim ve geniş medeniyet merkezlerinden birisi olan Harput, bugün o kadar küçülmüş ve o yüksek mevkiini öyle kaybetmiştir ki, dış ve iç manzarası harab bir köyden hiç te farklı değildir. Nufus mikdarı dört bine kadar düşmüş, iskeletini muhafaza edebilen 3 - 5 yüz ev, can çekişir bir duruma gelmiştir. Harputta, Belediyece yaptırılan güzel bir Halkevi binası, çoçuk bahçesi ve park istisna edildiği takdirde, birkaç tarihî eserden başka göze çarpacak tek birşey yoktur.

Fakat, buna mukabil, onun geniş ve feyizli ovasında pek yeni, plâna uygun, çekici bir şehir vücude gelmiştir. Harputun bütün ehemmiyetini nefsinde cemeden bu güzel ve intizamlı şehrin: Elâzık olduğunda şüphe etmediniz, tabiî.

Filhakika, "Şarkın İstanbulu„ vasfına bihakkın lâyık olan Elâzık, çok çekici, daha ilk ânda güzel intibalar bırakan ve bu intibaları nihayete kadar yaşatan modern bir kasabadır. Harput dünkü medeniyetin bakımsız bir merkeziydi. Elâzık ise, medenî Türkiyenin çevresini bu gidişe uydurmuş süratle terakki ve inkişaf eden ileri merkezlerinden birisi ve sevimlisidir.

Maamafih, bu inkişafa ancak cumhuriyet devrinde kavuşmuş olduğunu hemen söylemem lâzımdır. Çünkü; şehrin kuruluşunda her nekadar sokak ve caddelerin genişliğine, ağaçlanabilmesi imkânlarına dikkat edilmiş ise de, zamanın tesiri altında kalınarak, köye benzer bir kasaba vücude getirilmiştir. Evler kerpiçten, birer yahut ikişer katlı, Ortaçağ işi şeylerdi. Kasaba ve kasabalının medenî ihtiyaçlarından hiçbirisi düşünülmemiş, bir köye sanki ayni sistemde ilâveler yapılmıştır.

Cumhuriyet, diğer birçok kasabalarımızı olduğu gibi Elâzığı da âdeta yeniden kurmuştur. Bugünkü tekâmül ve taalisini yalnız bu idareye borçludur. İş başına geçirilen enerjik ve değerli kimseler himmetiyledir ki, bugünkü çehreyi iktisab edebildi.

Yukarıda: İlbaylık konağı - Aşağıda: Hükûmet ve Müfettişlik daireleriyle parkın bir köşesi

Tren, yeni kasabaya büsbütün yenilik ve canlılık vermiştir. İktisadî bünyesi gelişmiş, sosyal kalkınma büyük bir hızla ilerlemiştir.

Bu ileri hareketlerde sabık vali Tevfik Gür'ün oynadığı rol çok mühimdir. Cidden pek değerli idarecilerimizden olan vali Tevfik Gür, sebkat eden hizmet ve himmetleri dolayısıyle Elâzıklıların bugünkü minnet ve şükran hislerini kazanmağa çok lâyık ve buna tamamiyle müstahak bir şahsiyettir.

Kıymetli valinin şehir ve mülhakatında vücude getirdiği âsar sayılamıyacak kadar çoktur. Her kaza merkezinde hükûmet, kaymakamlık konakları, belediye dairesi, temsil salonları inşa etmiş, yol ve suya azamî itina göstermiş, havaliyi bir göçmen mıntakası haline sokmuştur.

Elâzıkta başarılan işler, kayda çok şayandır. Plânı bizzat vali Tevfik Gür tarafından tanzim edilen Halkevi binası, Türkiyede bundan sonra yapılacak Halkevi binaları için örnek tutulacak bir yapıdır. Alt kat muhtelif salon ve iş odalarına ayrılmış, üst kat büyük kurtarıcı Atatürke tahsis edilmiştir. Yapılış ve döşenişi hakikaten nümunelik şekilde olan Evin, manevî cephesi de çok kuvvetlidir. Çalışan dokuz kol da deruhte eyledikleri ödevi başarma yolunda üstün muvaffakıyet göstermiştir.

Halkevi ittisalinde sahneyi muhtevi güzel bir aile parkı, bütün eğlenme vasıtalarını cami bir çocuk bahçesi, birisi açık, diğeri kapalı iki stadyum yapılmış ve Cumhuriyet meydanına Atatürkün güzel bir heykeli dikilmiştir. Yine kültür mahallesinde (75) yataklı büyük ve modern bir Sağlıkyurdu kurulmuş, bunun pilânı da vali tarafından yapılmıştır. İstasyon caddesinde inşa edilmiş on dershaneli Atatürk okulu, talebeye açılmış, müteaddit parklar yapılmış, cadde ve kaldırımlar parke döşenmiştir.

Elâzık yakında iyi suya da kavuşacaktır. Belediye bankasından yapılan istikrazla Harputtaki belediye Çavuşsuyu demir borularla şehre akıtılacak, şehir imar plân ve haritası tamamlanacak, yeni göçemen evleri ve köyleri kurulacak, kanalizasyon işi kökünden halledilecektir.

Şehirde maarif hareketleri de çok canlıdır. Orta okulun mevcudu altıyüzü geçmiş, ilk okullara hücum her seneden fazla olmuştur. Ancak; mevcut okul binalarından hemen hiçbirisi ihtiyaca cevap verecek vaziyette olmadığı gibi Lisesizliğin doğurduğu âkıbetler de acıdır. Gençler, ya müşkülât, yahut parasızlık yüzünden tahsili terketmek mecburiyetinde kalıyor. Kültür Bakanlığının Elâzığı bu cepheden sevindirmesi, umumun dileğidir.

Değirmenimden Mektuplar: VIII

SANGUİNAİRES FENERİ

Yazan: Alphonse Daudet — *Çeviren: H. R. Akyürek*

Bu gece hiç uyumadım. Karayel pek şiddetli idi. Kuvvetli sesinin gürleyişi beni sabaha kadar uyanık bıraktı. Tekmil değirmen, poyrazdan ıslık çalan sakat kanatlarını ağır ağır sarsarak, bir geminin teçhizatı gibi çatırdıyordu. Bozguna uğrıyan çatısından kiremitler uçuyordu. Uzakta, tepeyi örten sık çamlar, karanlığın içinde sallanıyor, bir takım sesler çıkarıyorlardı. İnsan kendini deniz ortasında sanıyordu...

Bu bana tam manasıyle, üç sene önce Korsika sahili üzerinde, Ajaccio körfezi methalindeki Sanguinaires adalarının deniz fenerinde oturduğum sıralarda uykusuz geçirdiğim o güzel geceleri hatırlattı.

Gene orada da yalnız kalmak ve düşünmek için güzel bir yer bulmuştum.

Kırmızımsı, vahşî bir ada tasavvur edin. Bir ucunda fener, diğerinde eski bir Ceneviz kulesi. Benim zamanımda içinde bir kartal oturuyordu. Aşağıda, deniz kenarında her tarafı otlarla istilâ edilmiş harap bir karantina binası vardı. Sonra, sel yatakları, çalılıklar, iri kayalar, birkaç yabanî keçi, yeleleri rüzgârda hoplayıp sıçrayan ufak Korsika atları.. ve nihayet ta yukarılarda deniz kuşlarından bir kasırga, içinde bekçilerin ileri geri dolaştıkları kemer tarzında yeşil kapılı beyaz kâgir sahanlığı ile fener binası, küçük demir kule ve üzerinde, güneşte pırıl pırıl yanan ve gündüz de ışık veren kocaman, façetalı bir fener.. İşte bu gece çamların uğultusunu dinlerken gözümün önünde tekrar canlanan Sanguinaires adası. Değirmenimi satın almazdan önce açık hava ve yalnızlık istediğim anlar bazı bazı bu sihirli adaya gider, kapanırdım.

Ne mi yapardım orada?

Burada yaptıklarımı, hattâ daha azını belki de. Karayel veya şimal rüzgârı şiddetli esmediği zamanlar deniz kenarında, martılar, kara tavuklar, kırlangıçlar ortasında gider, iki kayanın arasına oturur ve hemen bütün gün denizi seyretmenin verdiği bir nevi lâtif dermansızlık ve uyuşukluk içinde orada kalırdım. Ruhun bu güzel sarhoşluğunu siz de bilirsiniz, değil mi? İnsan birşeycik düşünmez, hayallere de dalmaz. Tekmil benliği uçar, dağılır, gider. İnsan: denize dalan martı, güneşin altın iki dalganın arasında yüzen köpük parçaları, uzaklaşan bir geminin beyaz dumanı, kırmızı yelkenli küçük bir mercancı gemisi, sudan bir inci, sisten bir şişe, kendi müstesna, herşeydir sanki... Oh! adamda, bu yarı uyku ve dağılış, saçılış anlarından ne kadar geçirdim!..

Ajaccis körfezi methalindeki Sanguinaire adalarının deniz fenerinden....

Rüzgârlı günlerde, deniz kenarı oturulur gibi olmadığından biberiye ve yabanî pelin kokan, hüzün verici küçük bir yerceğiz olan karantina kulesine kapanır ve orada, eski bir duvarın dibine büzülerek kendimi, etrafı eski mezarlar gibi açık taş binaların içine güneşle yüzen belirsiz keder ve yalnızlık havasile tatlı tatlı sarılmış hissederdim. Zaman zaman bir kapı vuruş, otların içinde hafif bir sıçrayış... Bir keçi rüzgârsız bir yerde otlamıya geliyor. Beni görünce şaşırarak durur ve canlı tavrı, çocukca bakışı ile bana bakarak hareketsiz dururdu...

Saat beşe doğru fener bekçilerinin boruları beni akşam yemeğine çağırırdı. O vakıt denizin üstünde dimdik yükselen çalılıkların içerisindeki küçük bir patikayı takiben her adımda, yukarı çıktıkça genişliyor gibi görünen o engin su ve ziya ufkunun üzerinde yola düzülerek ağır ağır fenere dönerdim.

* * *

Yukarısı lâtifti. Geniş taşlarla döşeli, tahta tavanlı yemek odası, ortasında tüten çorba.. beyaz tarasaya açık kapı, ve içeriye giren akşam güneşi hâlâ gözlerimin önünde... Bekçiler yemeğe başlamak üzere beni orda beklerlerdi. Üç kişi idiler. Bir Marsilyalı ile iki Korsikalı. Üçü de ufaktefek, sakallı, aynı sarı, çatlak yüz, keçi derisinden aynı yavniye, fakat tavırlarile huyları bambaşka.

Bu adamların yaşayış tarzlarından derhal iki soyun ayrıldığı farkediliyordu. Marifetli ve canlı, daima bir işle meşgul bulunan Marsilyalı, hep harekette, sabahtan akşama kadar adanın orasına burasına koşuyor, bahçıvanlık ediyor, balık tutuyor, yumurta toplıyor, bir keçiyi geçerken sağmak için pusu kuruyordu. Ve daima bir zeytinyağlı sarmısak ezmesile bir iki balık çorbası hazırdı.

Korsikalılar, onlar vazifeleri haricinde kat'iyen bir işle meşgnl olmazlardı. Kendilerini memur sayar ve bütün günlerini mutfakta bitip tükenmez iskambil partileri yapmakla geçirirlerdi. Oyunlarını ancak pipolarını yakmak ve makasla avuçlarının içinde büyük yeşil tütün yapraklarını doğramak için bırakırlardı...

Bununla beraber Marsilyalı olsun, Korsikalı ol-

sun, üçü de misafirleri için, her ne kadar onlara pek acaip bir Mösyö görünüyorsa da, muhabbetli, iyi kalpli sade, saf kimselerdi.

Düşünün bir! Keyif için gelip fenere kapanmak!.. Onlar ki günleri pek uzun buluyor ve karaya çıkma sırası kendilerine gelince bayram ediyorlardı.. Bu büyük saadet yazın onlara her ay geliyordu. Otuz gün fenerde kalmıya mukabil on gün kara. Nizam bu idi. Fakat kış ve fırtına ile birlikte artık nizam filân kalmıyordu. Rürzgâr esiyor, dalgalar kabarıyor, Sanguinaires adaları köpükten bembeyaz bir hal alıyor, vazife başında bulunan bekçiler de üstüste iki üç ay, bazan hattâ korkunç şartlar altında kapalı kalıyorlardı.

İhtiyar Bartoli bir gün, akşam yemeğinde bana:

— Benim başıma neler geldi neler, Mösyö, demişti. Beş sene evvelsi şimdiki gibi bir kış akşamı bu anda bulunduğumuz bu masanın başında ne oldu bakın. O akşam Tchéce adında bir arkadaşla fenerde yalnızdık. Öbür arkadaşlar, kimisi hasta, kimisi izinli filân olduğundan karada idiler... Yemeği sakinane bitiriyorduk... Bizim arkadaş birdenbire elindeki lokmayı bırakıp durdu. Bana bir müddet garip garip baktı. Ve kolları ileride, pat! diye masanın üzerine yuvarlandı. Yaklaştım, elimle dürttüm.

— Hey! Tché!.. Tché!.. diye çağırdım.

Hiç cevap yok! Ölmüştü... Düşünün ne heyecan! Kadavranın karşısında bir saatten fazla korkudan tirtir titreyerek şaşırmış, kalmışım. Sonra, birdenbire aklıma fener geldi. Hemen yukarı çıkıp lâmbayı yaktım. Gece bastırmıştı... Hem de nasıl gece, Mösyö! Denizle rüzgârda artık tabiî sesleri yoktu. Her an sanki merdivenden beni birisi çağırıyormuş gibi geliyordu. Bununla birlikte bir hararet, bir susuzluk! fakat aşağı inemiyordum... Ölüden müthiş korkuyordum. Maamafih sabahla beraber içime biraz cesaret geldi. Arkadaşımı yatağına götürdüm. Üstüne bir çarşaf attım. Biraz dua ettim. Sonra da imdat işareti vermiye başladım.

Ne çare ki deniz dalgalı ve sert idi. Boşuboşuna çağırdım, çağırdım. Gelen giden olmadı... Gene zavallı Tchéco'mla birlikte fenerde yalnızdım. Hem Allah bilir artık ne kadar zaman için... Bir gemi gelinciye kadar onu yanımda alıkoyacağımı umuyordum! Fakat üç gün sonra bu imkânsızdı.. Ne yapmalı? Dışarı götürüp bir yere gömeyim, desem? Hem kaya çok sertti. Hem de adada kargalar dolu idi. Bu hıristiyanı onların eline bırakmak günahtı. Onu karantina binasının odalarından birisine indirmeyi düşündüm... Bu hazin angarya benim bütün bir öğleden sonramı aldı. Herhalde epiyce de cesaret lâzım geldi. Bakın, Mösyö!. Bugün hâlâ rüzgârlı bir günde adanın o tarafına inecek olsam hep ölüyü omuzlarımda taşıyormuşum gibi gelir bana...

Zavallı ihtiyar Bartoli! Bunu sade düşünmekle bile alnından iri iri terler akıyordu.

* *

Yemeklerimiz böyle uzun konuşmalarla geçiyordu: fener, deniz, gemilerin batışı, Korsika haydutlarının menkıbeleri... Sonra güneş battı mı ilk nöbeti olan bekçi lâmbasını yakıyor, piposunu matarasını, Sanguinaires'in yegâne kitabı olan kırmızı ciltli kocaman Plutarque'ını alıyor ve arka taraftan kayboluyordu. Bir zaman sonra da tahta gıcırtıları, makara, ve kurulan saatin topuzlarının gürültü, patırtısı işidiliyordu.

Bu sırada ben dışarı, tarasaya çıkıp oturuyorum. Epiy alçalmış olan güneş tekmil ufku arkasından sürükliyerek gitgide suya doğru iniyor. Rüzgâr serinleşiyor, ada menekşe rengini alıyor. Havada iri bir kuş ağır ağır yanımdan geçiyor: Ceneviz kulesindeki kartal, yuvasına dönüyor... Denizin buğusu gitgide yükseliyor. Adanın etrafında artık köpüklerin beyaz kıvrımından başka birşey görülmez oluyor... Tepemin üzerinde birdenbire tatlı bir ışık dalgası fışkırıyor. Fener yanmıştır. Aydınlık şua, bütün adayı karanlıkta bırakarak gidip enginde suyun üzerine düşüyor. Ben orada, geçerken üzerime azıcık uğrayan bu iri mevcelerin altında, gecenin içerisinde kaybolmuş gibiyim... Fakat rüzgâr gitgide serinleşiyor ve içeri girmek icabediyor. Büyük kapıyı el yordamıyle kapıyorum. Demir sürmeleri kontrol ediyorum. Sonra, hep el yordamıyle, ayaklarımın altında esniyen ve bir takım sesler çıkaran küçük bir demir merdiveni takiben fenerin tepesine çıkıyorum. Burada ışık bol.

Altı sıra fitilli devâsa bir karsel lâmbası tasavvur edin. Bir kısmının üzerinde kocaman adeseler bulunan, diğer bir kısmı da, alevi rüzgârdan korumak için gayri müteharrik büyük bir camlı bölmeye açılan cidarları, lâmbanın etrafında ağır ağır dönüyorlar... Girerken gözlerim kamaşıyor. Büyük, mavimsi halkalarla dönen bu bakırlar, kalaylar, beyaz madenî reflektörler, kabarık kristal duvarlar, bu parlaklık, bütün bu ışık şaşaası bir zaman başımı döndürüyor.

Maamafih azar azar gözlerim alışıyor ve gidip lâmbanın dibine, uyumasın diye Plutarque'ını yüksek sesle okuyan bekçinin yanına oturuyorum...

Dışarda, karanlık, uçurum. Camekânın etrafını çeviren küçük balkonda rüzgâr, uluyarak çılgın gibi dönüyor. Fener çatırdıyor, deniz hırıltıya benzer sesler çıkarıyor. Adanın burnundaki kayalıkların üzerinde dalgalar top gibi patlıyor... Görünmez bir el zaman zaman pençereye vuruyor: Işığın cezbettiği bir gecekuşu gelip cama çarpıyor... Etrafa kıvılcım saçan sıcak lâmbada alevin çıtırtısından, damlayan yağın, sarılan zincirin sesinden gayri çıt yok. Yeknesak bir ses Démétrius de Phalère'in hayatını okuyor...

* * *

Gece yarısı bekçi kalkıyor, fitillere son bir göz atıyor. Ve aşağıya iniyoruz. Merdivende, gözlerini uğuşturarak çıkan ikinci nöbet arkadaşına rastlıyoruz. Matara ile Plutarque'ı ona veriyoruz... Sonra yataklarımıza yatmazdan önce meşe tahtaları, iri ağırlıklar, kalay mahfazalar ve iplerle dolu olan dipteki odaya bir an girip küçük lâmbanın ışığında fenerin daima açık duran kocaman defterine yazıyoruz:

Gece yarısı. Deniz sert ve dalgalı. Fırtına. Açıkta gemi.

BİR DAMLA SU VERİN

— *Başı 15 inci sayfada* —

tında bir yaz günü hiçe indirilen mukaddes varlığının acısını duydu, hatırladı Kızının gözlerine bakarken orada yüzüne çarpan bir hatıranın utancı ile kızardı, azap çekti.

Feyzi bey yavrusunu, bir tesadüf çocuğu adını taşımaktan, cemiyet içinde alnına en yakını tarafından vurulan o hain damğa ile gezmekten kurtarmıştı.

Yirmi dört yıl önce, henüz karnında canlanmağa çalışan bu yavrucakla kendini nehre atan mustarip kadını tekrar düşündü. Hayatını ve kızının şerefini kurtaran o iyi yürekli adama, yaşadığı kadar bağlı kalacaktı. Fakat gitmişti... Yaşlı olduğunu, bir gün hasta olacağını ve belki yeniden acı hadiselerle karşılaşacaklarını ileri sürerek, çıkıp gitmişti. Ona her zaman, ödeyemiyeceği kadar ağır bir borçla bağlı olduğunu düşünüyordu.

Ferda, rüyada kimbilir hangi renkli hatıraya gülümsiyordu? İpekten yapılmış gibi yumuşak dudakları aralanmış, dişlerinin ışığı belirmişti. Bir zamanlar, yavrusunun hakikati öğrenerek elinden gideceğini düşündükçe çektiği üzüntüler aklına geldi.

Artık o, hiç birşey duymıyacaktı. On gün önce topraklara bırakılan adamla beraber bu feci sır da gömülmüş bulunuyordu. Gece lâmbasının sis maisi abajurundan dökülen uçuk ışığa bakarak bir hayli ağladı, sonra kafasından kendi gibi tuzağa düşürülen binbir kadın hayali geldi, geçti. Sokaklarda, taşıdıkları damga yüzünden taşlanan küçükler, cami kapılarına, kapı eşiklerine bırakılan bahtsız yavrular, kafile kafile geçit resmi yapmağa başladılar.

Bunların üstünde kır saçlı bir adam, iyilik ve doğruluk semboli gibi anlıyan ve affeden bakışlarla kendine doğru yaklaşır gibi oldu.

Ferdanın cemiyete yararlı bir insan olarak yetişmiş olması biricik tesellisi idi.

Kızından gizli tuttuğu defterin bir köşesine: "İnsanlar, yaşadıkları kadar ölçülü adım atmağa mecburdurlar„ cümlesini ilâve etti. Ve sonra elinde kalan, geçmişini apaçık saklayan defteri mutfağa inerek birkaç kibritle tutuşturdu.

Artık onu saklamasının manası kalmamıştı...

KIRMIZI BALIKLAR

YAZAN: CAHİT UÇUK

№ : 16

— Mocum senin va mı ?

Filiz Hasana döndü :

— Benim de var mı Hasan ?..

— Var yavrum!..

Genç kız, kutulardan birinin kâğıtlarını çözünce, sevinçle duraladı. Bu bir şeker kutusu değildi. Kapağını açtı. Solgun gökmavisi kadife kaplı kutunun içinde, gümüşten bir dikiş takımı vardı. Filizin kalbi çarparak, yüreğinin bütün sevinciyle Hasana baktı. Genç adam, gözlerinde, yüzünde tereddütsüz ışıklı manalarla gülümsiyordu.

Öbür kutuda çeşit çeşit renkli tellere sarılı şokolalar sıralıydı. Filiz, bir tane Hasana uzattı. Bir tane de kendisi aldı :

— Mocum bak benim de var...

Üçü de keyifliydiler. Hümeyra, fondan kutusunu elinden bırakmıyor, bin türlü maskaralık yaparak, onların neşesini arttırıyordu. Bir aralık, odayı gözden geçirerek, kısık sesile mırıldandı:

— Bu ışık bana az geliyor. Müsaade ederseniz, şu büyük lâmbayı yakayım...

Filiz cevap verdi. Kolunu uzatarak gece lâmbasını söndürdü. Bir ân süren karanlıktan sonra, oda birdenbire gür bir ışıkla aydınlandı.

Hümeyra, kavanozun üstündeki küçük nikel saate eğilmişti ;

— O! vakit ilerlemiş !

O sırada koridordaki büyük saat dokuzu vurdu.

Filizin gözlerinde bir üzüntü bulutu belirdi :

— Annem nerede kaldı?

Elleri Hasanın avuçları içindeydi. Genç adam, yavaşça sordu :

— Burada bulunuşum anneni memnun etmezse, hemen gideyim..

Genç kız, onun ellerini sıkarak, dargın dargın baktı :

— Bu nasıl söz Hasan? Niçin böyle yanlış şeyler düşünüyorsun?

— Darılma Filiz. Anneni hiç tanımıyorum. Benim yüzümden üzülmenizi istemem...

Hümeyra, söze atıldı :

— Tanıyınca aldandığınızı anlıyacaksınız. Çünkü o, sevimli ve mükemmel bir kadın, çocuğunu seven iyi bir anadır...

Konuşmağa dalmışlardı. Hümeyra, analığın güzel, fakat çok zor olduğunu, onları ikna etmek istiyerek anlatıyordu. Filiz büyük bir ciddiyetle başını salladı :

— Ben, ana olmak emelindeyim. Çocuk, ailenin saadetini tamamlar. En havaî insanları bile yuvaya bağlamağa yardım eder. Bir çocuğun mevcudiyeti, karıkoca arasındaki rabıtayı kuvvetlendirir...

Söyledikçe, sesi yumuşayarak, derin bir rikkatle inceliyordu :

— Bütün bunların dışında ben, çocuğu, ruhumun, vücudumun bir parçası diye seveceğim...

Utanarak fısıldadı :

— Hattâ şimdiden seviyorum bile..

Gözlerinde yaşlar titreşiyordu. Hasan, genç kıza karşı olan sevgisini kalbinde buluyor, onun, hayatının ayrılmıyacak bir eşi olacağını düşünüyordu.

Dışarıda hafif bir gürültü oldu. Filizin yaşlı gözlerinde bir sevinç ışığı parlıyarak, yüzü güldü :

— Annem geldi !..

Hakikaten genç kadın, oda kapısının eşiğinde gözükmüştü. Yüzünde büyük bir hayret ifadesi vardı. Herşeyden önce kızının yatakta olduğunu görmüştü. Ona doğru telâşla yürüyerek, meraklı bir sesle sordu :

— Ne oldun yavrum, hasta mısın?..

Genç kız, ellerini Hasanın avuçlarından çekmeden, başını annesine uzattı:

— Hiç birşeyim yok anne... Biraz üşüdüm...

Ana kız öpüştüler. Hasan, yatağın öbür yanında ayakta duruyordu. Genç kadın, ona dönerek, tereddütle mırıldandı :

— Zannedersem, Hasan... değil mi?

Genç adam, eğilerek anneyi selâmladı :

— Yanılmıyorsunuz sayın Bayan!..

Hümeyra, fondan kutusunu kaparak, genç kadına uzattı. Yine boynunu bükerek, sesini küçülterek, dudaklarını büktü :

— Bunladan sizin va mı? Benim de va, Fi'izin de va...

Genç kadın, Hümeyranın saçlarını okşıyarak, uzattığı kutudan bir fondan aldı. Mantosunu, şapkasını çıkararak, kızının yatağı yanındaki alçak iskemleye oturdu.

Hümeyra, Filizin nasıl hastalandığını anlattı. Genç kadın, kızının başında bulunamadığına üzülüyor, Hümeyranın gösterdiği candan dostluğa teşekkür ediyordu. Sonra, konuşmaları genişledi. Hasan da söze karışıyordu. Genç kadın, Hasanı düşündüğünden daha sevimli bulmuş, samimî yüzü, açık kalpli oluşu, üzerinde iyi tesirler yapmıştı.

Koridorun saati, geç vakte ait sayıları çaldıkça ; Hasana bir tereddüt çöküyordu. Gözleri arada bir dalıyor, Filize birşeyler anlatmak istiyor ve cesaret edemiyor gibi bir hal alıyordu.

Hümeyranın gözleri süzülmüştü. Bir aralık Filizin yastığında duran bukete bakarak mırıldadı :

— Mocum. Bu çiçekleri vazolara yerleştireyim mi ? Solmasınlar !..

Filizin cevabını beklemeden çiçekleri alarak, dışarı çıktı. Genç kadın, onun arkasından yürüdü.

Filiz, onların ardından baktıktan sonra, Hasana döndü. Genç adamın yüzündeki tereddüt dağılmıştı. Filize eğilerek, fısıldandı :

— Filiz ablacığım, hatırlıyor musun? Bundan bir zaman evvel, ışıklı bir gecede, senden yeşil bir yüzük almıştım. O kuruyarak sarardığı için, ben sana hiç sararmıyacak bir yüzük getirdim, bak !..

Filiz, Hasanın elindeki kutuda parlıyan yeşil altından yüzüklere baktı, birden kollarını genç adamın boynuna dolayarak, göğsüne kapandı :

— Beni çok sevindirdin Hasan !..

Hasan, gözlerini kapamış, göğsündeki güzel başı okşuyordu.

Biraz sonra Filiz, başını kaldırarak dudaklarını uzattı. Hasanın çenesinin ucunu öptü. Gözleri yaşlıydı. Yanakları renkleşti. Kollarını Hasanın boynundan çözdü. Ellerini, genç adamın caketinin arasından uzatarak, göğsünün adaleleri üzerinde gezdirdi. Yüreğinin bütün sevgisi avuçlarında, ve parmaklarında gibiydi. Hasan, genç kızın ellerindeki şefkati, sevgiyi hissediyordu.

— Kalbin ne güzel çarpıyor Hasan...

Genç adam, gülümsedi. Onun kalbini okşayan elini avuçlarına alarak, kutudaki yüzüklerin küçüğünü onun parmağına, öbür halkayı kendi parmağına taktı.

Bu, ilâhî denecek kadar yüksek.. ve derinliği ölçüsüz bir sevinç anıydı. Duyguları sonsuz bir beraberliğin içinde kaynaşıyor, dünyada kendilerinden baş-

ka yaşayanlar olduğunu unutmuşlardı. Öyle heyecanlı ve kendi âlemlerinde idiler ki, kapı eşiğinde yaşlı gözlerle gülümseyen anneyle Hümeyrayı görmediler.

ÜÇÜNCÜ KISIM

— 1 —

Filiz, parmağındaki nişan yüzüğüne bakarak düşünüyordu. Ay ışıklı bir gece duvar dibinde oturduğunu, yeşilden bir yüzük yaptığını hatırlıyor; ondan sonra geçen bekleme günlerinin sızısını yüreğinde duyarak, hastalığını ve parmağına yüzük taktığı akşamın bütün zevkini yeniden duyuyor, ve yaşıyordu.

Dalgın gözlerini yüzüğünden ayırarak, pencereden dışarıya çevirdi. Bahçedeki yaz çiçekleri kurumuş, ince fidanı üzerinde açan bir tek penbe gül, yalnızlıktan ve rüzgârın serinliğinden üşümüş gibi titriyor, başını sallıyordu.

Genç kız, farkına varmadan içini çekti. Kendisi de büyük ve üşüdücü bir yalnızlık içindeydi. Evin havası, onu, boğacak kadar sıkıyordu.

Bahçe duvarının parmaklıkları arasından görünen sokak boştu. Arada bir gelip geçen tramvaylar muhitin sükûnetini yırtıyordu. Yol boyunca iki sıralı ağaçların yaprakları yarı dökülmüş, dallar yarı çıplaktı.

Genç kız, koridorda çalan saatın sesile ürkerek silkindi:

— Saat iki olmuş!..

Hasan, sabah geleceğini söylediği halde, gün öğleyi aşmış, akşama doğru yürüyor, o görünürlerde yoktu.

Filizin ruhu derin bir uyuşukluk içine gömülmüştü. Vücudunda omuzlarını bastıran bir ağırlık, bir yorgunluk vardı. Uykuda gezen bir insan gibi, oturduğu yerden kalktı. Salona geçti. Radyoyu açtı. Evin içi birkaç saniye, parazitlerle karışık müzik seslerile doldu. Sonra derin bir sessizlik çöktü. Saatin tiktakları duyuldu.

Filiz, radyoyu kapayarak, pencerenin önüne yürüdü. Camın dışındaki saksılara baktı. Oradan ayrılırken, divana yüzüstü düşen bir yastığı düzeltti. Etajerdeki kitapları gözden geçirdi. Bütün ev, temizliği, intizamı, biribirine uygun eşyalarıyle beraber, manalarını, kıymetlerini kaybetmiş gibi görünüyorlardı.

Kapalı camlardan içeri süzülen güneş, odayı bir kış bahçesi sıcaklığile ılındırmıştı. Pencere önünde duran büyük saksının içinde, yeşil atlas gibi parlıyan yaprakların aralarından, ortaları sarı tohumlu, penbe çiçek salkımları uzanarak sarkıyordu. Genç kız, kendisini her zaman mes'ut eden bu çiçeklerde, eski sevimliliği bulamadı.

Koridordaki saat, Filizi dalgınlıktan uyandırarak, üçü çaldı. O aralık gözleri duvardaki aynaya takılmıştı. Kendini görünce hayretle duraladı. Yüzü ne kadar renksiz, dudakları ateş gibi kırmızı, gözleri ne kadar iri ve dertliydi. Başını, aynaya biraz daha yakınlaştırarak, kendine, ilk rastladığı bir insanmış gibi dikkatle baktı, arkadan vuran güneş içinde, şakaklarını, alnını çerçiveliyerek omuzlarına inen saçları koyu, bir damla ışıksızdı. Alnındaki belirsiz iki çizgi, ruhundan sızan üzüntünün şekillenmiş ifadeleri gibi görünüyordu. Gözlerinin derin yeşilliklerinde, saklanmış gözyaşlarının ıslaklığı var gibiydi. Solgun yüzünün en canlı

Yaz geceleri Hasanla beraber bahçeye çıkar....

yeri, şikâyetleri bırakmak istemiyor gibi kapalı duran, gergin, taze ve kızıl dudaklarıydı. Dertli gözlerinin, renksiz yüzünün bütün canlılığı dudaklarına toplanmış, parlıyordu.

Koridordan gelen saatin sesi, dörde ulaştığını haber verdi.

Filiz, birden dönerek, aynanın önünden çekildi. Biraz sonra bahçede, dallarında tek bir gül kalan fidanın yanında duruyordu. Penbe gül hâlâ titriyordu. Genç kız, ellerini açarak, titreyen gülü avuçları içine aldı. Yuvadan düşen bir serçe yavrusunu ısıtmak ister gibi, parmaklarını seven bir rikkatle çiçeğin serin vücuduna değdiriyordu. Başını eğerek, sesini yalnız çiçeğin duyması için, yavaşça fısıldadı:

— Ben de senin gibi yalnızım... Tıpkı senin gibi düşünüyorum...

Evin dışındaki serin havayı sezmiyor, ruhundaki souğu ve yalnızlığı hissediyordu. Gülün bir fidanı olduğunu hatırlayınca, aralarındaki benzerlik dağıldı. Ellerini gülün vücudundan çözerek oradan ayrıldı. Çamlar epiyce boy atmışlardı. Onların yanısıra gezerek, taze yeşil uçlarını okşayarak, arka bahçeye yürüdü.

Orada büyük bir çitlenbik ağacı köküne bitişik, kütükten bir kanepe vardı, oturdu. Yaz geceleri Hasanla beraber bahçeye çıkar, kütük kanepenin üzerinde saatlerce konuşurlardı. Ağacın sık ve karışık dalları arasından taşan kuş seslerini dinlerlerdi.

Bahçe kapısının, açılırken çıkardığı demir gıcırtısı Filizi yerinden sıçrattı. Başına yükselen kan, yanaklarına bir ateş sıcaklığı vermişti. Ön tarafa geçince; kumlu yolda, eve doğru yürüyen müvezzii gördü. Aklından şimşek hızıyle binbir ihtimal geçiyordu.

Müvezzi, eline bir kartpostal tutuşdurarak, genç kızı selâmladı. Döndü, gitti.

Filiz, derin bir şaşkınlık içinde, müvezzin verdiği karta baktı. Kıyılarında ışıklar yanan, üzerinde asma köprüler bulunan, bir nehir resmiydi. Genç kız, kartın arkasını çevirdi: "Budapeşteden sevgiler, selâmlar. Dinç, Oya„.

Filiz, bu yazıları birkaç kere okuduktan sonra, bir hafta önce evlenip, seyahate çıkan genç çiftten geldiğini anladı. Gözlerinin önünden, düğün gecesinin hayalleri geçit resmi yaptı. Kulaklarında, o gece dinlediği müzik sesleri çınladı. Başını, içine dolan hayalleri geri göndermek ister gibi silkerek salladı. Sonra ağır ağır yürüyerek içeri girdi. Ortalık kararmış, bahçenin büsbütün soğuyan havası, onu üşütmüştü.

Salona doğru yürüdü. İçerisi gölgelerle dolmuş, aynalarda sokaktan gelen birkaç ışık titreşiyordu. Salonun ılık havası genç kızın vücudunu okşayarak sarmıştı. Divanın bir köşesine büzülerek oturdu.

Sonbahar gelmişti. Filiz, yazı düşününce, kalbi, güzel ve dolu günlerin hatıralarıyle ısındı. Hasanın otomobili onları şehirden dışarılara, kırlara götürmüş; kotrası enginlere açılmış, adalara taşımıştı. Hemen her gün beraber olmak, tabiatın ortasında yalnız kalmak, onları biribirlerine bağlamış, gönüllerindeki sevgiyi derinleştirerek, sağlam-

lamıştı. Fakat, bozulan havalar, başlayan yağmurlarla, genç kızın kalbinde bir üzüntü belirtmişti. Hasanda, sezilmesi güç bir lâkaydi hissediyordu. Genç adam, Filizin anlıyamadığı, tahlil edemediği bir durgunluk içindeydi. Neşesizdi. Vakit vakit düşüncelere dalıyor, yanında oturan Filizi unutur gibi oluyordu. Akşama muhakkak geleceğini vadettiği bazı günler, yurdda bulunan Filize telefon ederek, bir işi çıktığını, bir arkadaş davetine gitmek mecburiyetinde kaldığını söyliyerek itizar ediyordu.

Genç kız, böyle saatlerde derin bir yeise kapılıyor, yemek yiyemiyor, annesile, arkadaşlarile konuşamıyacak kadar düşünceli ve küskün oluyordu. İlkbaharla başlayan, ahenkli dost çerçevesi dağılmış; Oya evlenerek aralarından çekilmiş, Işının Apurbası Almanyadan gelmiş, nişanlanmışlar, onlar da kendi âlemlerine dalmışlardı. Hümeyra, çalışmanın, el emeğile kazancın keyfini duyarak, "Amca„ sile mesuttu. Bu gurubun içinde Filiz, en üzgün ve kırık kendisini buluyordu.

Genç kız, lôş odanın köşesindeki divana, ve düşüncelerinin karanlığına okadar gömülmüştü ki; örtmeğe unuttuğu kapının açıldığını duymadı.

Salon birden aydınlandı. Hasan, sırtında pardüsü, başında şapkasıyle kapı eşiğinde duruyor, Filize bakıyordu. Genç kızın gözleri ıslaktı.

— Hasta mısın Filiz?..

O, Hasanın sorgusuna karşılık vermeyi manasız bularak sustu.

Genç adam şapkasını, pardesüsünü çıkararak, iskemle üzerine bırakmıştı :

— Bu saatte evi ışıksız görünce, kimse yok sandım... Ağlıyor musun Filiz? Yoksa bana kızdın mı?..

Genç kız ellerini gözlerine götürdü. Ağladığının farkında değildi. Yaşlarını silerek, divanın köşesinde doğruldu. Dudakları sitem etmek için yanıyordu. Fakat, kendini zorlıyarak, gülümsemeğe çalıştı. Ellerini nişanlısına uzattı :

— Bütün gün, sabahtan akşama kadar yalnız oturmak, kolay değil sanıyorum!.. Belki aldanıyorum...

Hasan, onun ellerini avuçlarına alarak, dudaklarına götürdü :

— Haklısın yavrum. Fakat, yapışkan arkadaşların ne demek olduğunu bilmezsin. Beni yakaladılar, kareleri eksikmiş... Senin yalnız olduğunu bilseydim, muhakkak kaçar, gelirdim!.. Annen nerede?.

Filiz, akşama kadar arkadaşlarının hatırı için kumar oynıyarak, kendisini ihmal eden Hasana, cevap vermek istemiyordu. Kırık bir gülümseyişle :

— Teyzeme davetliydik, dedi. Senin sabah geleceğini sandığımız için, annem gitti. Ben de seni alıp gidecektim...

Hasan, dudaklarını ısırarak, önüne bakıyordu :

— Affet Filiz!..

Filiz divanın kenarında duran kartpostalla oynuyordu :

— Dargın değilim!

Dedi. Sesi, okadar uzak, okadar yabancı bir ahenkle duyuldu ki; Hasan, onun çenesini tutarak, gözlerinin içine baktı. Bu gözlerin derinliklerinde görmeğe alıştığı sıcak bakışları bulamadı:

— Anlıyorum, bana dargınsın Filiz... Dargınsın!..

Genç kızın yanına oturmuştu. Onun saçlarını okşuyor, Filizin her zamanki gibi, göğsüne sokulmasını, caketinin düğmelerini açarak, başını içeri saklamasını, ve bir çocuk gibi dudaklarını bükerek : "Ben sana dargınım!„ demesini istiyordu. Fakat genç kız, kıpırdısız duruyor, Hasanın saçlarında dolaşan parmaklarını hissetmiyor, onun mevcudiyetini duymuyor gibi dalgın, uzaklara bakarak, elindeki kartpostalla oynuyordu. Bir aralık kartı Hasana göstererek, mırıldandı :

— Macaristana gitmişler!..

Hasan, anlıyamıyarak sordu :

— Kimler gitmiş?..

— Oya ile Dinç!..

Genç adam, tutunacak bir dal bulmuş gibi sevinçle Filize eğildi :

— İster misin Filiz? Biz de Macaristana gidelim. Onlarla birleşelim...

— Alay mı ediyorsun Hasan?

— Hayır, ciddî söylüyorum. İstersen hemen bu hafta içinde hemen pasaportlarımızı hazırlar, yola çıkarız...

Genç adam, Filizi incittiğinin farkına varmadan ısrar ederek söyliyordu :

— İster misin Filiz? Cevap ver! Gidelim değil mi? Ben, iki sene evvel gitmiştim. Tam bu mevsimlerdeydi. Tuna kıyılarındaki sigan lokantalarına, kahvelerine hemen her akşam giderdim. Bak, orada öğrendiğim bir sigan türküsünü sana söyliyeyim...

Hasan, tatlı ve sıcak sesiyle şarkı okumağa başladı. Filizin damarlarındaki kanı, ateşten iğneler gibi vücuduna batıyor; filimlerde seyrettiği Macaristanın ekinli tarlasını, mavi Tunanın gümüş pırıltılı sularını, küçük köy otellerini, siganların çaldığı, şarkı söyleyip Çardaş oynadıkları kır kahvelerini görür gibi oluyordu. Yüreğinde keskin bir arzu uyandı. Hasanla oralara gitmek, Tuna kıyısındaki Sigan kahvelerinde şarap içerek, başbaşa dünyayı unutmanın isteğini duydu.

Hasanın sesi, onu oturduğu muhitten alıp, hayalinde yaşayan memlekettine götürmüştü. Tunanın ışıklı sularında giden motörler, rüzgârla sallanan ekinler, bitmez tükenmez sayıdaki sürülerin otladığı yeşil kırlar, ovaların sesleri.. çıngırak gürültüleri; gözlerinden geçiyor, kulaklarında çınlıyordu.

(Arkası var)

İşkodra Müdafaası

— Başı 7 inci sayfasında —

büyük işlerini de bütün tafsilâtiyle anlatıyor.

Mütarekenin onun tarafından kabul edilmemesi sebebleri ne canlıdır. Bu yüksek değerdeki zat, böylece, üzerine ne büyük bir mesuliyet almış oluyor.. Nihayet kale bütün topu tüfeği vesairesile tahliye edilir. Fakat, bütün düşmanlarımızın hürmetle andığı Hasan Rıza paşa merhum, Sırpların önünden sonsuz hürmetlerle karşılanarak geçer.

Bu, hakikaten emsalsiz kitaptan öğrendiklerimiz bu kadarla da kalmıyor. Anlıyoruz ki, bunca müşkülât ve (askerî, siyasî, idarî bakımdan) mahrumiyetlere rağmen kalenin bu kadar dayanması harikulâde birşeydir. Hasan Rıza ile yanındaki arkadaşlarının idaresi, büyük değerde bir idare ve müdafaa, yüksek bir kahramanlık destanına mevzu olabilecek kadar mühimdir.

Kalenin mahdut erzakına rağmen halkın iaşesi de düşünülmüş, ahalinin düşman topçu ateşlerinden korunması için müsait bir mıntaka tesis edilmiştir. Bu da bize müdafaayı idare eden Türk komutanlarının büyük asker oldukları kadar insaniyete de, ne kadar hizmet ettiklerini gösterir.

Kitapta, sekiz on yerinden yaralandığı halde, tekrar iyi edilip biraz kendine gelirgelmez savaşa girmiş subay ve erler görüyoruz ki, insan, bu kahramanlıkları böyle tatlı bir dille dinleyip okumadıkça tasavvur edemez.

Bir avuç Türk askeriyle kendisinden birkaç misli üstün Karadağ ve Sırp kuvvetlerine karşı uzun zaman ve her kaleye nasip olmayan destanî bir müdafaada bulunan İşkodranın büyük kahramanlığı, herhalde meşhur Pilevne kahramanlığının ve tanıdığımız meşhur dünya müdafaa kahramanlıklarının dununda birşey değildir.

Son sözümüz, ayni zamanda bizzat bu müdafaayı idare etmiş olan yüksek müellif ve komutanları hem yüksek idareleri, hem de bu misilsiz kitaplarından dolayı tebrik etmek olacaktır.

Bu kitabı siz de okuyun! isterseniz, tarihî bir roman okur gibi okuyun! dilerseniz, zevkle satranç problemleri halleder gibi okuyun! Bunda çok fayda var. Herhalde vaktiniz boşuna geçmiş olmıyacaktır.

No. 78 YARIM AY BİLMECE KUPONU No. 78

Bilmece No. 78

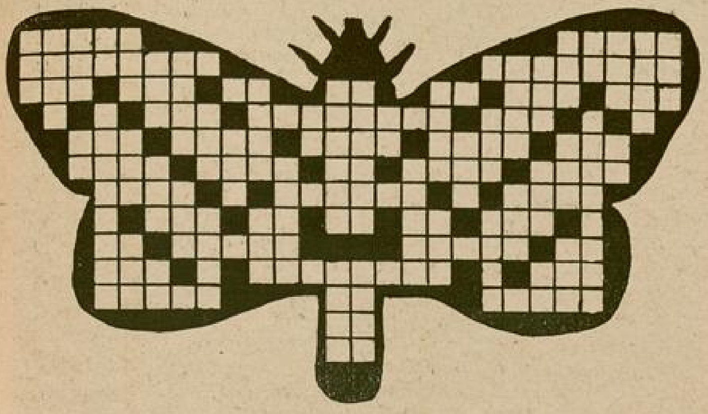

Yeni Bilmecemiz No. 78

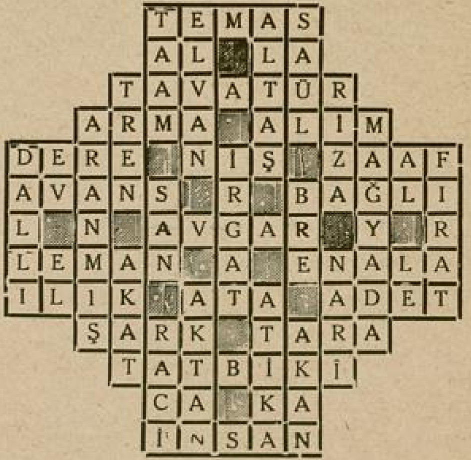

76 ıncı sayıdaki bilmecemizin doğru çözülmüş şekillerinden bir örnek.

Boş hanelere öyle harfler bulup yerleştiriniz ki soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru okununca dilimizde karşılığı olan bir edat veya kelime çıksın.

Erzurum Lisesi 4-A No. 411 Nihat Silâhtaroğlu tarafından tertip olunmuştur.

Bu bilmeceyi doğru çözenlere armağanlarımız :

Birinciye : Beş lira; **ikinciye :** Üç Lira; **3 - 15 inciye :** Yüz kuruşluk bir kitap; **16 - 30 uncuya :** Elli kuruşluk bir kitap; **31 - 100 üncüye :** On kuruşluk bir kitap.

Bu bilmeceyi doğru çözenler arasında çekilen kurada kazananlar :

Yarım düzine ipek mendil : Ankara İshakağa mahallesi Bakırcılar sokağı No. 13 evde Türkân Gürsel.

İki çift ipek kadın çorabı : İstanbul Pangaltı Rumeli caddesi Peligrini apartmanı No. 6 da Bayan Zeliha ve Atiye Eren.

Erkek şapkası : İzmir - İkincikordon Yemişçiler çarşısı No. 231 komisyoncu Zeki Yakova kâtibi Emin Esmer.

Yüz kuruşluk bir kitap : İstanbul Maltepe Piyade ve Atış Okulu Recep Alpan. İstanbul As. Tb. 272 Cihat Seçkin. Ankara M. M. V. hava müsteşarlığında Adil Giray. Ankara Y. Z. E. No. 666 Bayan Naime Göksel. Bursa Erkek Lisesi 5 - A No. 294 Selâhattin Târan. İstanbul Piyade Atıştan B. Sönmez. Erzurum Lise sınıf IV - A da No. 777 Niyazi. İstanbul Kadıköy Bahariye Şevkibey sokak No. 35 Semiha Ongan. İstanbul Kasımpaşa Bahriye caddesi No. 10 da Saibe Ertuğbay. İzmir Seydiköy öğretmen Hikmet Orhun. Hadımköy Ağ. Mk. Bl. Bş. Çş. Cevdet Ersu. Samsun belediye meclis ve daimî encümen kâtibi Nurullah Sertkaynak.

50 kuruşluk bir kitap : İstanbul Çengelköy Kuleli Süel Lisesi No. 215 Lütfü Okay. İstanbul Eyüp Yeniçeşme Ahmetçelebi sokak No. 16 Sabahattin Diken. İstanbul Topçular Altunîzade bağı No. 4 S. Uğur. Trabzon Lisesi IV-A No. 43 Muazzez Yalıcı. Mersin Akçam kereste mağazası Cahit Türkay. Erzurum Lisesi 4 - A No. 411 Nihat Silâhdaroğlu. İstanbul Beykoz İshakağa bayırı No. 20 evde İ. Sahir. Ankara mezbaha baytarı Ali Rıza oğlu Gökalp. Ankara İtfaiye meydanı Soysal apartman altında aşçı Ahmet elile Şemseddin. Balıkesir N. B. öğretmen okulu sınıf II - B No. 271 Ali Kemal. İstanbul Şişhane Galipbey apartman No. 4 Muzaffer Onar. Burdur Hastane caddesi No. 4 Bedriye Beyhan. Burdur nafia fen memuru Şinasi kızı Hüceste. Malatya stajyer ebe doğumevi İhsan Aksungur. Malatya Lise 5 No. 328 A. Önder.

25 kuruşluk bir kitap : İstanbul Akbıyık Keresteci Hakkı sokağı No. 28 evde Hüseyin Akgün. Erzurum Lise 4-A No. 640 Şahap Özmen. Ankara As. Fb. Gd. Sn. St. No. 62 Öz vidinli. İstanbul Taksim Mezarlık sokağı Gobellan apartmanı No. 9 Metin Taşdur. İstanbul Haydarpaşa Koşuyolu No. 43 Bedri Oğan. İstanbul İnönü Kız Lisesi 4 - A No. 733 Mübeccel Akdik. Ankara As. Fb. Sn. Gd. St. No. 75 M. Yorulmaz. Ankara As. Fb. Gd. San'at stajyeri No. 60 - 84 Necati Hilmi Okbilek. Adana Mermerli mahallesi Dinkçihanifi karşısında No. 90 evde Abdülkadir Güngör. Adana Sıtma Enstitüsü kâtibi M. Arif Savaş kızı Nevin Savaş. İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Kahve sokak No. 9 da Kâmuran Kuntol. Erdek Merkez okulu öğretmeni Feriha Ercan. Ankara Cebeci Cumhur Başkanlığı flârmonik orkestrası Cemal Oğuztaş. Mustafa Kemalpaşa Taş ilkokulu başöğretmeni Bay Şevket oğlu Oktay. Lüleburgaz pancar fen memuru kardeşi Hikmet Tarımcı. Söke İstasyonunda gardöfren Ömer Ercan. Eskifoça Kenan Soner. Konya Lisesi 4-C No. 970 Kâzım Akyollu. Tekirdağ Hükûmet meydanı No. 9 Melek Sayar. Acıpayam telefon fen memuru R. Türköz. Sinop Camiikebir mahallesi Sakarya sokağında No. 114 Osman Fuat Özkılıç. Kayseri Tayyare fabrikasında No. 22 Ahmet Tibet. Mihalıççık - Eskişehir Kayı öğretmeni Tahsine. Ankara Cebeci Kutlugün sokağı İyisu çeşmesi No. 12-A Sabahat Gop.

ON SENE GENÇLEŞTİM

Bundan böyle ihtiyar donuk bir hal alan teni, temiz ve genç bir hala sokup beyazlaştırmak çok kolay bir iş. Sonunda fen, ten ve cildi iyiçe besleyen maddeyi de keşfedip ortaya çıkardı. Bu madde uğuşturularak tene sürülnce mesamat tamamile açılıp serbest kalıyor. Çizgi ve buruşukluklar bertaraf oluyor, bazı cilde arız olan siyahımsı noktalar yokoluyor· Bu temizleyici ve besliyeci madde yalnız: yeni "TOKALON„ kreminde vardır.

Bu maddede, harikulâde bir kuvvet bulunduğu için, en çirkin yüzler bile az zamanda genç ve güzel bir hal alıyorlar.

"TOKALON„ kreminin "pembe„ renkli olanını gece yatmadan önce kullanınız. Uykunuzda derinizi tazelendirir. Sabahları ise "TOKALON„ kreminin "beyaz„ renkde olanını kullanınız. Tene bir beyazlık, bir serinlik verir.

Beyaz "TOKALON„ üzerine sürülen podra bütün gün kuvetini muhafaza eder. Teniniz, cildiniz nekadar fena olursa olsun " TOKALON „ kremini kullanmağa başladıktan sonra elde edeceğiniz neticeyi sevinçle karşılayacaksınız. "TOKALON„ ile hiç ummadığınız bir netice elde edeceğinize emin olabilirsiniz.